Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Ana Švigelj

Povratništvo zapornic iz zapora Ig

Diplomsko delo

Ljubljana, 2020

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Ana Švigelj

Povratništvo zapornic iz zapora Ig

Diplomsko delo

Študijski program: Socialno delo

Mentorica: prof. dr. Vesna Leskošek

Ljubljana, 2020

Zahvala

Posebno zahvalo namenjam socialni delavki Andreji Muren-Bratuž, ki mi je omogočila intervjuje z zapornicami. Zahvaljujem se tudi svoji mentorici prof. dr. Vesni Leskošek za izjemno odzivnost in pomoč pri pisanju diplomskega dela.

Neizmerno sem hvaležna tudi vsem zapornicam, ki so bile pripravljene sodelovati v moji raziskavi za namen tega diplomskega dela. Od njih sem odnesla veliko več kot le opravljen intervju za podlago pisanja svojega dela. Hvala!

Prav tako se zahvaljujem svojemu partnerju in družini za podporo in spodbudne besede.

Diplomsko delo posvečam svoji hčerkici, saj je bila ona moja spodbuda, da sem nadaljevala s študijem.

»Stigme pri tem marsikdaj sploh ni mogoče odstraniti. Obstaja še, ko ni več potrebna, pri kakih hudih dejanjih pa se celo prenaša na deviantove bližnje« (Pečar, 1992, str. 207).

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Ana Švigelj

Naslov naloge: Povratništvo zapornic iz zapora Ig

Kraj: Ljubljana
Leto: 2020
Št. strani: 64
Št. prilog: 2
Št. virov: 66

Mentorica: prof. dr. Vesna Leskošek

Povzetek

Glavna tema diplomskega dela je povratništvo zapornic. Zanimale so me njihove življenjske zgodbe, kako so pristale v zaporu, kaj je tisti glavni dejavnik, ki je vplival na to, da so se ponovno vrnile med stene zapora, saj je po znanih podatkih več kot 50 % zapornic povratnic. Zanimalo me je, kako družba vpliva na povratništvo, ali je družba tisti glavni dejavnik, da se zapornic ne sprejme nazaj v "normalno" socialno mrežo in da je zopet zaradi nje potisnjena na stara, slaba pota in se zato ponovno vrne v zapor. Želela sem ugotoviti, kako socialna služba v zaporih omogoča ponovni vstop zapornic v staro socialno mrežo, kako jim pomaga, ali organizirajo kakšne posebne delavnice ali okrogle mize za zapornice, ki jih čaka svoboda v nekaj mesecih, morda tednih. Zanimalo me je, kateri so dejavniki pomoči za lažji prehod na svobodo in ali dokaj na novo ustanovljena probacijska služba deluje.
Pred pisanjem diplomskega dela sem se dogovorila za izvajanje intervjujev s socialno delavko gospo Muren. Dogovorili sva se za izvedbo štirih intervjujev s povratnicami, ki imajo različne življenjske zgodbe. Bilo mi je v pomoč, da sem zapornice "poznala" že od prej, tako da sem lahko predvidela, s katerimi bi lahko laže izvedla intervjuje oziroma bi pogovor laže stekel.
Moje glavne ugotovitve so, da je zaposlenih premalo socialnih in drugih strokovnih delavcev, da bi vse zapornice dobile enako strokovno pomoč oziroma pomoč, ki jo potrebujejo. Opazila sem, da se zaposleni trudijo, da zapornicam z najrazličnejšimi aktivnostmi čim bolj kakovostno zapolnijo čas, ki ga preživljajo v zaporu. Ugotovila sem, da je povratništvo še vedno velik problem, saj je veliko zapornic, ki so odslužile svojo kazen, popolnoma samih, ko se vrnejo v svoje primarno okolje.

Ključne besede: povratništvo, recidivnost, probacija, probacijska služba, vpliv okolice, vpliv socialnega dela, resocializacija.

Recidivism of women prisoners in prison Ig

Abstract

The main topic of the thesis is the reoffending of female prisoners. I am interested in their life stories, how they ended up in prison, as well as the most influential factors that contributed to their reoffending since according to certain data, more than 50% of female prisoners are reoffending prisoners.Furthermore, I am also interested in the influence of social worker in prison and how it works towards enabling the re-entrance of female prisoners back into the social net outside prison – do they organize any special activities, round tables for the prisoners who are about to be released out of prison. Besides, I would also like to see the main factors of unproblematic transition for prison to freedom and if the probation service functions accurately.

Before starting writing my thesis, I got a permission for conducting interviews from a member of social service, Ms. Muren. We have agreed to conduct four interviews with female reoffenders with different backgrounds. The fact of knowing the reoffenders from before was helpful and it enabled me to anticipate and choose the ones with whom I would carry out the interviews best and without bigger problems.

My key conclusions are that there are not enough social workers as well as other professional workers employed in the prison who can offer its professional help to all prisoners. However, I have noticed that the employees put effort in offering the most quality time to the prisoners by implementing different activities. Lastly, I discovered that reoffending is still an enormous problem since there are many female prisoners who are left completely alone and unprepared once they are released out of prison.

Key words: reoffending, recidivity, probation, probation service, the influence of environment, the influence of social service, resocialization.

KAZALO VSEBINE

1 TEORETIČNI UVOD 1

1.1 Zgodovina zaporništva 2

1.2 Zapor 4

1.2.1 Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij 5

1.2.2 Zaprte osebe in sistem delovanja zavodov za prestajanje kazni zapora 6

1.2.3 Ustavni in zakonski okvir 6

1.3 Ženska kriminaliteta 8

1.3.1 Zavod za prestajanje kazni zapora Ig 9

1.4 Povratništvo 10

1.4.1 Vrste povratništva 12

1.4.2 Vzroki povratništva 13

1.4.3 Prehod iz zapora na prostost in nazaj in zmanjševanje povratništva 14

1.4.4 Preprečevanje povratništva 16

1.5 Resocializacija 16

1.5.1 Dejavniki pomoči pri resocializaciji – probacijska služba 19

1.5.2 Resocializacija in strokovni delavci 20

2 OPREDELITEV PROBLEMA 22

2.1 Raziskovalna vprašanja 23

3 METODOLOGIJA 24

3.1 Vrsta raziskave 24

3.2 Merski instrument 24

3.3 Populacija in vzorec 24

3.4 Zbiranje podatkov 24

3.5 Obdelava podatkov 25

4 REZULTATI 26

5 RAZPRAVA IN SKLEP 31

6 PREDLOGI 35

7 VIRI IN LITERATURA 37

8 Priloge 41

8.1 Priloga A: Intervjuji 41

8.2 Priloga B: Kodiranje 50

1 TEORETIČNI UVOD

Leta 1754 je bil v Sloveniji ustanovljen prvi zapor. V Ljubljani je bil to zapor na Miklošičevi. Begunjski kazenski dom je deloval že pred vojno, pozneje je bil v njem zapor za ženske. Prav tako je bil zapor med letoma 1948 in 1959 na gradu v Škofji Loki. Zapor na gradu na Igu je bil ustanovljen leta 1947, do leta 1956 je deloval kot zapor za moške obsojence. Ižanski zapor še danes velja za edini ženski zapor v Sloveniji, in sicer od leta 1956. Med drugo svetovno vojno so imeli Nemci v Celju v Starem piskru vojne ujetnike, danes pa je tam zapor za mladoletnike in mlajše polnoletnike. Leta 1996 je bil ustanovljen kazensko-poboljševalni dom v Mariboru, kjer so bili zaprti vsi obsojenci za kazniva dejanja med drugo svetovno vojno (Žišt, 2008).

V Sloveniji se je od leta 1980 do 2003 število kaznivih dejanj povečalo za dvainpolkrat. Število obsojenih oseb se je za več kot tretjino zmanjšalo (UIKS, 2018). V osemdesetih letih prejšnjega stoletja smo imeli v Sloveniji zaprtih tudi 2000 oseb, po osamosvojitvi Slovenije pa je število padlo na približno 500. Gre za podatek za moške in ženske storilce (UIKS, 2018). Kapaciteta vseh zavodov za prestajanje kazni zapora in prevzgojnega doma je 1.339 mest.

Po osamosvojitvi Slovenije se je povprečno število zaprtih oseb zmanjševalo vse do leta 1996 (Žišt, 2008). »1. avgusta 1991 je v Sloveniji prestajalo zaporno kazen 597 polnoletnih obsojencev, med katerimi je bilo 258 prvič kaznovanih in 339 povratnikov« (Brinc, 1991, str. 289). Podatek izpred desetih let kaže, da je v Sloveniji zaprtih več kot 50 % zapornikov, ki so povratniki (UIKS, 2011).

Letno poročilo Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij za leto 2018 nam pokaže zelo zanimive podatke. Na Igu je 1. januarja bilo zaprtih 77 zapornic, konec leta 2018 pa jih je bilo 75. Povprečno število zapornic v letu 2018 je 79,8. Iz poročila izberem tudi, da je ženskih povratnic manj, kot je moških povratnikov. Tudi odstotki so padli pod 50. Tako je bilo povratnic v letu 2018 42,4 %, moških povratnikov pa 46,7 %. V letu 2018 je bilo v zavodih priprtih 1.128 oseb, kar je za 174 oseb več kot v letu 2017.

1.1 Zgodovina zaporništva

»Umor nam prikazujejo kot strahoten zločin, tukaj pa ga izvršujejo hladnokrvno, brez očitkov vesti« (Beccaria v Foucault, 1984, str. 15).

Kriminalitetna politika nam postavlja pomembno vprašanje, in sicer kako se odzovemo na povratništvo oziroma katere ukrepe na tem področju sprejmemo za preprečevanje ali vsaj zmanjševanje tega pojava. Ko izbiramo te ukrepe, moramo izhajati iz zgodovine ter vedeti, kakšni sta bili praksa in teorija takrat. Vemo, da se je ravnanje z oblikami kazni s časom spreminjala, prav tako pa tudi dolžina kazni in način. Zanima nas namen kaznovanja in njegova pravna podlaga. Že zgodovina nas uči, da se je nekoč poudarjala pretežno poštena oblika kazni, želeli so, da bi bila kazen dokaj pravična za vse, po tem, ko so opustili starodavne oblike kaznovanja- bičanje, sežig, ... S to obliko kazni so se usmerjali na enako zlo, kot ga je storilka naredila z izvršitvijo kaznivega dejanja, da bi bila dosežena pravičnost (Miladinović, 1983). Glavni dejavnik odmere kazni je bila torej teža kaznivega dejanja, tj. njegove posledice za družbo ali pa za posameznika osebno. Nasprotno so utilitaristične teorije kaznovanja iskale namen kaznovanja v učinkih izvršitve kazni bodisi na storilca kaznivega dejanja bodisi na družbo, iskali pa so pozitivne učinke kaznovanja (Miladinović, 1983).

Pozitivistični kriminologi so zagovarjali individualizacijo kazenskih sankcij, s katero bi prilagodili kazen posamezniku, da bi dosegli učinke kaznovanja, ki so usmerjeni v zmanjševanje prihodnje kriminalitete s pomočjo zastraševanja, z izločitvijo storilca iz družbe ali z njegovo resocializacijo oziroma učinkovanjem kazni na druge (Meško, 2006).

Kaznovanje ljudi in posledično namen zapiranja ljudi v ustanove je pojav, ki obstaja že zelo dolgo časa, toda šele v zadnjih tristo letih se je zaporna kazen uveljavila kot temelj, za kaznovanje in zmanjševanje kriminalitete, tako velja pri moških, kot pri ženskah. V preteklosti je zapor deloval kot vmesno stanje, dokler se ni začelo sojenje, da je bila kriminalna oseba ta čas umaknjena iz okolice. Šele v začetku 19. stoletja je zapor prevzel glavno vlogo pri kaznovanju.

Glavni dobiček je povečanje človeških idealov, da kazen naredijo človeku prijaznejšo, milejšo kot so obešanje, bičanje, sežig. Pomemben dejavnik pri širjenju zavesti o človeški

osebni svobodi je spreminjanje namena prestajanja zaporne kazni, ki je ob predpostavki možnosti izgube te delovala kot resna grožnja. V dobi razsvetljenstva je prišla na plan ideja, da bi za različna kazniva dejanja določali tudi različno dolge kazni, kar je nakazovalo, da se tudi v kriminaliteti spreminjajo stvari na boljše, na bolj humane načine kaznovanja storilcev kaznivega dejanja (Sykes, 1958). Dejstvo je, da danes prevladuje miselnost, da je najučinkoviteje zapornika fizično odstraniti iz družbe, kar predstavlja najboljšo obrambo pred kriminalom, saj oseba ostane brez osebne svobode, brez možnosti, da pride v stik s starimi, grešnimi dejanji in okolico.

Resnica pa je ta, da se s tem dejanjem kriminal samo začasno izloči iz družbe, saj ni nikjer zagotovila, da oseba ne bo ponovila kaznivega dejanja. Torej to predstavlja samo začasno varstvo družbe in se splošna kriminaliteta s tem ne zmanjšuje. Treba je poudariti splošno dejstvo, da se ljudje počutimo varnejše, če so taki ljudje za zapahi. Kazen naj bi ljudi odvračala od kriminalitete, od kaznivih dejanj, zato se predvideva, da mora vsebovati grožnje, strah, da bi bila kazen vidna tudi za zunanjo okolico, da bi tudi družba lahko videla, da je oseba fizično umaknjena iz njihove bljižine, saj naj bi se le tako zagotovilo, da se kazniva dejanja oseb ne bi več ponavljala (Brinc, 2000).

Vemo, da je nekoč za zločin kazen določila le ena oseba. Danes sodnik sodi v timu. Deluje s pomočjo drugih strokovnjakov – psihiatrov ali psihologov, vzgojiteljev, uradnikov … Skupaj delujejo na vseh možnih smereh, oblikujejo misel, ali lahko že storilcu kaznivega dejanja določijo delno svobodo, ali lahko dobi le polovično kazen oziroma mu lahko odpravijo prestajanje zaporne kazni. Odločanje o tem pa se ne konča s sodbo, ampak se nadaljuje tudi po njej. V 18. in 19. stoletju so v proces odločanja dodali možnost sodelovanja tudi osebam, ki ne sodijo neposredno v pravni sistem. Vključili so jih zato, ker so želeli z izrečeno kaznijo, da tudi zunanja okolica vidi, da ne gre zgolj za sam postopek kaznovanja, ampak, da tak način tudi doseže svoj namen (Foucault, 1984).

Tako kot vse stvari v našem življenju, tudi zapori niso točno to, kar si ljudje želimo ,da bi bili. Kljub nedodelanemu načinu delovanja in negativnim posledicam, majhnim spremembam za zmanjševanje kriminalitete pa se zaporom ne moremo odreči, saj nam zaenkrat ni poznana druga pot, nimamo boljše alternative, možnosti, zato so zapori za naše življenje trenutno nezamenljivi, saj ne vemo, kakšno drugo omejitev bi lahko izbrali, da bi storilce kaznivih dejanj umaknili od nas (Brinc, 2000).

1.2 Zapor

»Zapor je družba znotraj družbe. V tej družbi se neprostovoljno znajdejo ljudje, ki se razlikujejo po osebnosti, starosti, kulturi, veri ... Ravno ta mešana družba, ki je pod neprestanim nadzorom tako paznikov kot sozapornikov, je za marsikoga še večja kazen od osamitve« (Meško, Frangež, Rep in Sečnik, 2006, str. 265).

Zapor je organizacija in ustanova, v katerih so ljudje, ki so storili kriminalna dejanja in jih je družba za ta dejanja kaznovala. Zapor je hkrati totalna organizacija in družbena institucija, katere glavni namen je kaznovati ljudi, ki so kršili formalne družbene zapisane oziroma družbeno spremeljive norme. Zapor je ustanova, ki jo sestavljajo osebe, obsojene, da so storile hujše kaznivo dejanje, in uslužbenci, zaposleni v tej ustanovi, ki omogočajo obsojenim osnovne pogoje za življenje znotraj zapora (Langan in Levin, 2002).

Zapori so institucije, kjer na dokaj majhnem prostoru živi velika koncentracija oseb, ki so bile sem poslane z namenom, da jih kaznujejo z odvzemom osebne svobode. To so osebe, ki jim spoštovanje družbenih norm in vrednot ni nekaj naravnega. Na podlagi vseh teh prepričanj, strokovnih mnenj, gre za osebe, ki jim je potrebno omogočiti ogromno količino strokovne pomoči na različnih mestih, hkrati pa je potrebno, da zagotovimo tudi samo varnost družbe. Poleg tega, pa je zapor tudi z namenom, da lahko osebam, ki bivajo v njem, po njihovi prestani zaporni kazni, omogočimo, da se lahko zopet vrnejo v star sistem življenja v njihovo družbeno okolje. Možnosti integracije nekdanjih zapornikov oziroma zapornic po odsluženi kazni so zaradi splošnih družbenih razmer, nezaposlenosti in odtujenosti zapornikov zelo slabe, težje dosegljive, saj tudi po prestani zaporni kazni ostaja zapornik za družbo le zapornik (Brinc, 2000).

Baltard (1829, kot navedeno v Foucault, 1984) opisuje zapore kot popolne in stroge ustanove. Gre za fizično urejanje posameznika, njegovo delovno spretnost, vsakodnevno obnašanje in moralo. Zapor se ne konča, dokler se ne izvrši kompletno delovanje na storilca, dokler ne spremeni sebe in svojega obnašanja, ravnanja. Zapor deluje na način, da posameznika prevzame kot celoto. Ne more delovati samo na posamezen del osebe, saj se tako zaporna kazen ne more izvršiti v celoti. Na zapornike deluje s totalno vzgojo oziroma prevzgojo, saj upravlja s celim človekom – ima moč nad zapornikovim časom in prostostjo. Deluje na posameznika v načinu njegovega celovitega delovanja in na njegove najbolj

osnovne potrebe, določa tudi, kdaj gre zapornik spat in kdaj je njegova ura, ko je potrebno vstati. Zapor ureja vse, kar posameznik počne znotraj sten ustanove (Foucault, 1984). Glavno poslanstvo zapora je osamitev zapornika od zunanjega sveta. Načeloma velja pravilo, da je zapornik v osami tudi od ostalih zapornikov. Ker naj bi bil posameznik ločen od ostalih zapornikov, naj bi to prinašalo tudi pozitiven učinek na posameznikovo presojo in mišljenje, delovalo naj bi tudi na način, da posameznik začne razmišljati, kaj je storil narobe, in da naj bi se zato, začel zavedati, da so kazniva dejanja negativna in nezaželjena, tako zanj, kot za družbo. Zapor naj bi bil osnovan tako, da omeji kriminalno pot storilca, torej naj bi odvzem svobodne in ogibanje ostalim zapornikom, prinašalo pozitiven namen zapornih kazni ter s tem tako zaželjen učinke zmanjševanja kriminalitete(Foucault, 1984).

Že od začetka zgodovine so morale organizirane družbene skupine poskrbeti za ljudi, ki so rušili postavljeni družbeni red. Prve kazni so bile predvsem izobčenje ljudi iz družbene skupine, ki so jo nato morali za vedno zapustiti. Poznejše kazni so temeljile na kazni telesa. Za določene vrste zločinov so kaznovali določen del telesa (npr. za krajo so mu odsekali roko). Politične oziroma hujše kriminalce so praviloma obsodili na smrt. Toda z razvojem pravne države so kazni telesa spremenili v kazen odvzema temeljih človeških pravic in dobrin. To poteka predvsem z odvzemom človekove osnovne pravice – biti svoboden (Foucault, 1984).

1.2.1 Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij

V Sloveniji so se kazensko-poboljševalni domovi in zapori 1. julija 1995 preimenovali v zavode za prestajanje kazni zapora. Nadzor v Sloveniji nad zapori ima Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij (UIKS), ki deluje v okviru ministrstva za pravosodje. Namen delovanja je, da bi se na drugačen način organiziralo učinkovitejše in primernejše delovanje slovenskega zaporniškega sistema (Žišt, 2008).

Osnovno poslanstvo Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij je, da zagotavljajo izvrševanje kazenskih sankcij, prestajanje pripora, kazni zapora, nadomestnega zapora in vzgojnega ukrepa oddaje mladoletnika v prevzgojni dom. Ob tem omogočajo možnost resocializacije zaprtih oseb v družbo. Obravnavo zaprtih oseb organizirajo tako, da posameznike pripravljajo na življenje, ki sledi prestani zaporni kazni, da bi se posamezniki držali postavljenih družbenih struktur in pravil (Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij, 2000).

V zavodih za prestajanje kazni zapora in prevzgojnih domovih so odgovorni za neposredno izvajanje kazni zapora, mladoletniškega zapora, zapora, odrejenega v postopku o prekršku, vzgojnega ukrepa oddaje mladoletnika v prevzgojni dom ter za izvrševanje pripora. Skrbijo za zakonitost dela ter zagotavljanje in varovanje človekovih pravic zaprtih oseb. Delujejo tajno.

1.2.2 Zaprte osebe in sistem delovanja zavodov za prestajanje kazni zapora

Storilce kaznivih dejanj, lahko razdelimo v določene sklope:

- obsojenci in obsojenke;
- priporniki in pripornice;
- obsojenci in obsojenke na mladoletniški zapor;
- mladoletniki in mladoletnice v prevzgojnem domu.

V zavodih morajo biti med seboj ločene mladoletne osebe od polnoletnih, kakor tudi moški od žensk. V okviru petih zavodov so organizirani ločeni oddelki za izvrševanje pripora, to so zavodi: ZPKZ Ljubljana, ZPMZKZ Celje, ZPKZ Maribor, ZPKZ Koper in ZPKZ Ig.

Zavodi za prestajanje kazni v Sloveniji delujejo po enakem principu. Enako se tudi razdeli oddelke, režime. Ti oddelki so odprti, polodprti in zaprti. Glavne razlike med oddelki so stopnje omejevanja svobode gibanja. Obsojenci se razvrščajo v zavode glede na to, kako omejena bo njihova svoboda, prostost. Če je obsojencu izrečena kazen zapora do pet let, lahko sodišče odredi dve vrsti prestajanja kazni – odprti ali polodprti režim. Razlike med oddelki so vidne na več različnih načinov. Za zapornice najbolj očitna razlika je prejem pošiljk. V zaprtem režimu so tako upravičeni le do štirih pošiljk letno s hrano, enkrat mesečno lahko dobijo novo perilo in osebne predmete, ves čas pa lahko dobivajo pošto – tudi časopise, knjige in revije. V polodprtem režimu so ravno tako upravičeni do štirih paketov hrane letno, tedensko pa lahko dobivajo osebne predmete. V odprtem režimu omejitev glede pošiljk ni.

1.2.3 Ustavni in zakonski okvir

Foucault (2009, str. 61–62) nam predstavi temelj vseh zakonov »isonomio«, ki pomeni enakost vseh državljanov pred zakonom. Tudi slovenska ustava deluje po tem temelju.

Ustave Republike Slovenije nam v poglavju Človekove pravice in temeljne svoboščine predstavi določene člene, iz katerih želim izluščiti najpomembnejše:

- »V Sloveniji so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katero koli drugo osebno okoliščino« (Ustava republike Slovenije, 1991, čl. 14).
- »Človekovo življenje je nedotakljivo. V Sloveniji ni smrtne kazni« (prav tam, čl. 17).
- »Nihče ne sme biti podvržen mučenju, nečloveškemu ali ponižujočemu kaznovanju ali ravnanju. Na človeku je prepovedano izvajati medicinske ali druge znanstvene poskuse brez njegove svobodne privolitve« (prav tam, čl. 18).
- »Vsakdo ima pravico do osebne svobode. Nikomur se ne sme vzeti prostost, razen v primerih in po postopku, ki ga določa zakon. Vsakdo, ki mu je odvzeta prostost, mora biti v materinem jeziku ali v jeziku, ki ga razume, takoj obveščen o razlogih za odvzem prostosti« (prav tam, čl. 19).
- »Zagotovljeno je spoštovanje človekove osebnosti in njegovega dostojanstva v kazenskem in v vseh drugih pravnih postopkih in prav tako med odvzemom prostosti in izvrševanjem kazni. Prepovedno je vsakršno nasilje nad osebami, ki jim je prostost kakor koli omejena, ter vsakršno izsiljevanje priznanj in izjav« (prav tam, čl. 21).
- »Kdor je obdolžen kaznivega ravnanja, velja za nedolžnega, dokler njegova krivda ni ugotovljena s pravnomočno sodbo« (prav tam, čl. 27).

Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (Uradni list RS 22/00)

- »Med izvrševanjem kazenskih sankcij so obsojencu zagotovljene vse pravice državljanov Republike Slovenije, razen tistih, ki so mu izrecno odvzete ali omejene z zakonom« (ZIKS, čl. 4).
- Obsojeni imajo pravico, do zavodskega dela, prav tako imajo možnost nadaljevati šolanje, v kolikor je bilo le- to prekinjeno. Imajo pravico do delovnih terapij. Prav tako, se jim mora zagotoviti koristno preživljanje prostega časa med bivanjem v zaporu, ki ga lahko zapolnijo z raznimi kreativnimi delavnicami, okroglimi mizami ali pa s športom (prav tam, čl. 14–16).
- osebni načrt obsojenca se pripravlja v dobi 30 dni, kjer se zbira storilčeve podatke iz vseh njegovih življenjskih smernic in strani, ki jih bodo strokovni delavci potrebovali za temeljito obravnavo storilca, kot celoto (prav tam, čl. 30).
- »Naloge vzgojne službe opravljajo strokovni delavci: vzgojitelji, psihologi,

pedagogi, socialni delavci, učitelji, učitelji praktičnega pouka, delovni terapevti in zdravstveno osebje« (prav tam, čl. 243).

- »Strokovni delavci skrbijo za takšno organizacijo življenja in dela v zavodu, ki pospešuje ustrezno vključitev obsojenca v normalno življenje na prostosti po prestani kazni« (prav tam, čl. 244).

1.3 Ženska kriminaliteta

Kriminaliteta in ženske so v preteklosti dobile zelo malo pozornosti za obravnavo, izhajajo z vidika, da je ženske kriminalitete v primerjavi z moško manj. Kazniva dejanja žensk naj ne bi tako izstopala in le redko naj bi ženska storila kaznivo dejanje, ki bi spodbudilo zanimanje širše javnosti (Plesničar, Šelih in Filipčič, 2018).

Splošno mnenje je, da ženske storijo manj kaznivih dejanj kot moški. Ženska kriminaliteta je prav zato mnogo manj raziskana kot kriminaliteta moških. Ženske so storilke relativno majhnega števila kaznivih dejanj in ta dejanja naj bi bila tudi manj nevarna. Sicer so si v zgodovini razlagali žensko kriminaliteto kot posledico bioloških značilnosti žensk (Cullen in Wilcox, 2010), kar je sprožilo mnoge kritike s strani feministične kriminologije.

Cullen in Wilcox (2010) sta trdila, da so ženske privilegirane storilke, saj so kaznovane milejše kot moški. Ženske so deležne milejših obravnav in za enaka kazniva dejanja kot moški dobijo nižjo kazen, kar naj bi veljalo za vse države, tudi za tiste, ki so si že prizadevale, da bi odpravile te razlike. Avtorja sicer prepoznavata tudi razlike med ženskami. Tukaj gre predvsem za »netipične« ženske, ki ne dajejo tradicionalne podobe in ne odražajo "ženskega vedenja", tako da so posledično tudi kazni primerljive moškim oziroma so lahko celo višje. Najbolj tipičen primer je ženska, ki ubije svojega otroka (Cullen in Wilcox, 2010). Menila sta tudi, da so »rojene kriminalke« izjemno redke in da je podlaga kaznivih dejanj pri ženskah redkejša od moških in vzrok za kaznivo dejanje je po navadi posledica skušnjave ali prigovarjanja (Cullen in Wilcox, 2010).

Razlag, zakaj so v postopkih sankcioniranja razlike med moškimi in ženskimi storilci, je v teoriji več. Nekateri opozarjajo, da so razlike plod paternalizma s strani sodnikov (tako imenovana »chivalry hypothesis« – hipoteza kavalirstva), ki ženske obravnavajo mileje od moških storilcev zaradi ustaljenih družbenih vzorcev, po katerih naj moški delujejo kot

rešitelji in pomagajo ženskam (kot predstavnicam šibkejšega spola) nazaj na prava pota. Druge teorije so se usmerile v razlikovalne elemente med posameznimi ženskimi storilkami in razlike v odmerjanju kazni bolj pripisale družinskim razlogom in nosilni vlogi žensk v družini kot spolu samemu na sebi. Tretji so razlike pripisali vse večjemu poudarjanju boja proti diskriminaciji žensk in učinkom tega na sodišče, ki je postalo še posebej previdno pri dosojanju kazni ženskam (Plesničar, 2012).

Spol in kriminaliteto je treba povezati v treh smereh: ženska kriminaliteta, ženske žrtve kriminalitete ter ženske, ki so zaposlene v kazenskopravnem sistemu. Gre za poudarek spreminjanja družbene vloge žensk v sodobni družbi. V zadnjih desetletjih je postalo pomembno predvsem vprašanje o viktimiziranosti žensk. Še vedno pa vloga žensk, ki so zaposlene v kazenskopravnem sistemu, ni bila pretirano deležna obravnav. V preteklosti so bile razprave o ženskah, ki so storilke kaznivih dejanj, zelo površne in polne predsodkov. Pojav feminizma in feministična kriminologija pa sta prinesla objektivnejše poglede na to vejo kriminologije. V Sloveniji se v zadnjih petnajstih letih giblje delež žensk kot storilk kaznivega dejanja med 15,5 in 21 %. Eno izmed glavnih vprašanj je, zakaj se je povečalo število ženskih zapornic v Sloveniji. Ena izmed možnih razlag je ta, da smo si ženske skozi leta povečale svojo veljavo v javnem življenju in tako smo si odprle več možnosti za izvrševanje kazenskih dejanj. Pri ženskah še vedno prevladujejo premoženjska kazniva dejanja (Plesničar, Šelih in Filipčič, 2018).

Sama se v svojem delu ne bom pretirano usmerjala v kriminalno povratništvo, vendar se mi zdi pojem v tesni povezavi tudi s temo naloge, saj je najpogostejši razlog povratništva prav tveganje, ki vključuje tudi kriminalno povratništvo.

1.3.1 Zavod za prestajanje kazni zapora Ig

V diplomskem delu sem se posvetila zgolj ženskemu zaporu na Igu. Uradni naziv zapora Ig je Zavod za prestajanje kazni zapora Ig (v nadaljevanju ZPKZ Ig). V ZPKZ Ig zaporno kazen prestajajo polnoletne obsojenke ne glede na višino izrečene kazni zapora. Z območja vseh sodnih okrožij tu kazen prestajajo tudi mlajše polnoletne obsojenke (do 23. leta starosti) in mladoletnice, ki so obsojene na mladoletni zapor. Velik problem pri kakovosti bivanja v zaporu na Igu, predstavlja prostorska kakovost, saj je velik problem vlaga in starost

grajskega zapora. Hkrati pa bi lahko govorili tudi o primernejši pripravi obsojenk za ponovno vključevanje v staro socialno mrežo (UIKS, 2019).

Posebej pereča težava zapora je, da nima ustreznih prostorov za prestajanje kazni zapora obsojenk mater z otroki in mladoletnic ter obsojenk, ki so gibalno ovirane ali zaradi zdravstvenih razlogov potrebujejo posebno nego. Ižanski zapor ne zagotavlja sobe, kjer bi se lahko izvajala nočitev za obiskovalce. Zaradi starosti, nefunkcionalnosti objekta in pomanjkanja prostorov za izvajanje različnih aktivnosti med prestajanjem kazni poteka projekt, ki vključuje prenovo in povečanje zapora, da bi lahko zapor postal bolj human, zagotovljen bi bil večji osebni prostor in resocializacijski (UIKS, 2019).

Nekatere značilnosti prestajanja kazni zapora so pri ženskah drugačne kot pri moških, zato se je treba ustrezno odzivati na potrebe zaprtih žensk, s čimer bistveno zmanjšajo njihove stiske in tvegano vedenje. Pri ženskih storilkah ne smemo spregledati dejstva, da smo ženske matere, tako, da je pomembna možnost, ki zagotovi zapornicam tudi vključevanje njihovih otrok v času prestajanja kazni.

V zavodu si prizadevajo spodbujati vse obsojenke k čim bolj kakovostnemu in dejavnemu preživljanju prostega časa. Tak način, poleg hitrejšega minevanja časa, prinaša tudi pozitivne učinke na samopodobo zapornic in za boljše razumevanje in povezovanje zapornic med seboj. Zapor organizira različne ustvarjalne delavnice, na različne teme, imajo ogromno okroglih miz na aktualne teme. Zapornice same tudi organizirajo koncerte ob večjih praznikih, saj s tem krepijo medsebojne odnose in razvijajo tudi sodelovanje z ostalimi zaposlenimi. Imajo tud možnost urejanja parka, ki je sestavni del Ižanskega zapora (UIKS, 2019).

1.4 Povratništvo

Obstajajo različne definicije povratništva. Povratništvo oziroma z drugo besedo recidivnost ima več različnih definicij, vendar imajo vse dokaj enak pomen. Meško (2006) opredeli povratništvo kot situacijo, ko se storilcu kaznivega dejanja ponovno sodi pred sodiščem za isto ali pa drugačno kaznivo dejanje. Povratništvo je socialni problem. Razlogi za povratništvo ležijo v različnih oblikah revščine in družbene izločenosti.

Bivanje, preživetje sebe in družine, okolje prijateljev in znancev in zdravje so nekatere postavke naših življenj, ki so za mnoge običajne, za nekatere pa težko dosegljive. Tukaj se znajdemo v paradoksu, ko družba načeloma želi marginalizirane ljudi vključiti v svoje običajno delovanje, vendar konkretno naredi malo. In seveda imamo na drugi strani pripravljenost posameznika, da to tudi res naredi. Uspešno socialno delo naj bi se srečalo na polovici te poti (Kralji ulice, 2014).

Kazenskopravna definicija »temelji na obstoju ene ali več pravnomočnih sodnih odločb pred kaznivim dejanjem, ki je predmet sodbe razprave, pri čemer se upoštevajo vrsta in število prejšnjih kazni, dolžina intervala med dvema sodnima obravnavama, spol in starost izvrševalca kaznivega dejanja« (Singer, 1996, str. 250). Veljavno kazensko pravo utemeljuje povratnika kot storilca kaznivega dejanja, ki je že bil pravnomočno obsojen zaradi kaznivega dejanja. Kazenski zakonik v 3. odstavku 43. člena Kazenskega zakonika (Uradni list RS) normira povratništvo kot okoliščino, pomembno za odmero kazni. Sodišče ima pri upoštevanju povratništva pri odmeri kazni prosto presojo, ali se bo povratništvo upoštevalo kot oteževalna okoliščina (člen 49 KZ-1). Kobal se v zvezi s tem sprašuje, kako bi definirali povratništvo. Definiramo ga lahko na več načinov, in sicer kot ponovni padec v roke organov kazenskega pregona, ali pa kot ponovno kazensko dejanje, ki ga odkrijejo ali ne, ali pa večkratne kršitve proti splošnim pravilom, vendar dejanja niso kazniva po zakonu (Kobal, 1960).

Kriminološka definicija pravi, da »izhaja povratek iz izvršitve novega kaznivega dejanja storilca, ne glede na to, ali je že bil obsojen ali ne. Kriminološki pojem povratka je torej širši, saj zajema tudi neodkrite recidiviste, torej storilce, ki so sicer že storili kaznivo dejanje, pa zanj niso bili obsojeni« (Merc, 1993, str. 33).

Penološka definicija povratništva pravi, da je povratnik vsak, ki ponovi kaznivo dejanje in je kazen zapora, že vsaj enkrat prestajal (Singer, 1996). Penologija tako opredeli povratnika na podlagi stikov z institucijami, kjer se izvajajo kazenske sankcije. »S penološkega vidika je povratek ponovni prihod storilca kaznivega dejanja v kazenski zavod zaradi izvršitve kazenske sankcije potem, ko je že prestal kazen, ki mu je bila izrečena za prej storjeno kaznivo dejanje« (Merc, 1993, str. 33).

Povratniki so bili ena prvih skupin, za katere so se začeli uporabljati varnostni ukrepi. Gre za ukrepe, ki naj bi delovali po sistemu pridrževanja in delovnih skupin, prav tako gre za pridržanje po prestani kazni. Povratnikom so poskušali privzgojiti delovne navade, dejansko pa so ugotovili, da so s tem povratnikom le podaljšali prostost, zato so kasneje začeli namesto kazni izrekati varnostne ukrepe (Meško, 1997). Kljub vsem možnim načinom raziskovanja pa še danes ne vemo, ali zaporna kazen dejansko vpliva na to, da bi se zmanjševala nadaljna kriminaliteta, niti ne moremo določiti dejavnikov, ki bi storilce lahko vodili do kriminalne kariere (Brinc, 1991).

1.4.1 Vrste povratništva

Najbolj razširjena vrsta je nedvomno splošno povratništvo. Pri splošnem povratništvu gre za pojav, ko sodišče sodi storilcu, ki je že bil kazensko obsojen za katero koli kaznivo dejanje. Gre za izvrševanje različnih vrst kaznivih dejanj, ki imajo lahko tudi različne motive in nagibe storilca. Druga oblika povratništva je nasprotna splošnemu povratništvu, to je specialno/posebno povratništvo. Gre za pojav, ko storilec ponovi enako kazensko dejanje, za katerega je že bil obsojen, razlogi ponovitve kaznivega dejanja pa so enaki kot v preteklosti (Meško, 1997). Merilo za opredelitev povratništva je število ponovitev kaznivih dejanj oziroma dejanskih obsodb za ta dejanja. Enkraten povratek pomeni, da je bil storilec obsojen samo enkrat pred izvršitvijo novega kazenskega dejanja.

Druga vrsta pa je storilec, ki je večkrat obsojen za kaznivo dejanje in gre za večkratnega povratnika. Meško (2006) opozarja, da ni nikjer zagotovila, da enkratni povratnik ne more postati tudi večkratni povratnik, saj gre lahko za navezovanje okoliščin oziroma lahko privede do konstantnega ponavljanja kaznivih dejanj.

Drugačno klasifikacijo povratništva je izdelal Milosavljević, ki je povratnike razvrstil glede na njihova izhodišča za izvrševanje kaznivih dejanj. Tako loči profesionalne storilce kaznivih dejanj, za katere je značilno večkratno povratništvo in jim kriminalne aktivnosti predstavljajo poklic, polprofesionalne storilce kaznivih dejanj, za katera je značilno, da so večkratni povratniki, ki so bili obsojeni na krajše zaporne kazni, ter situacijske povratnike. Vzroke deviantnosti te situacijskih povratnikov Milosavljević išče v materialnih in osebnostnih stiskah, zato je zanje značilna nespecializiranost (Milosavljević, 1975).

1.4.2 Vzroki povratništva

Povratništvo je socialni problem. Razlogi za povratništvo ležijo v različnih oblikah revščine in izločenosti, npr. bivanje, preživetje sebe in družine, okolje prijateljev in znancev, zdravje in tako dalje. Nekatere postavke naših življenj so za mnoge običajne, za druge pa težko dosegljive (Kralji ulice, 2014).

Postpenalna skrb je v Sloveniji eno od pooblastil centrov za socialno delo. Načrt pomoči naj bi bil narejen v tesnem sodelovanju med posameznikom, zaporom in centrom. Povratništvo ni posledica zapora. Največja napaka je nevključevanje povratnika nazaj v staro socialno mrežo, saj ga družba gleda drugače, negativno. V tem trenutku najpomembnejšo vlogo igrajo druge službe, ki naj bi zagotavljale pomoč, za lažje vključevanje povratnikov.

Za povratnike je pomembno, da bi jim bilo po prestani kazni omogočeno bivanje, da bi dobili službo, ter najpomembnejši dejavnik, da bi imeli podporo družine, ki bi jim pomagala pri uspešnejši resocializaciji (prav tam, str. 67).

Po Brincu (1993, v Meško, 1997) določamo vplive na povratništvo glede na:

- psihološki dejavniki: nesposobnost za uspeh, nizko samovrednotenje, čustvena nestabilnost, izključevanje iz družbe;
- nezadovoljene čustvene potrebe;
- socialni dejavniki: neurejeni medosebni odnosi, povezane se čutijo le v družbi, ki podpira kriminalna dejanja;
- socialni in ekonomski dejavniki: odpuščeni obsojenci nimajo pričakovanj, da bi si lahko uredili življenje po zaporu in da bi to življenje, lahko bilo veliko boljše kot zaporna kazen;
- vzgojni dejavniki: gre za obratni učinek zapora, zapornik se zapre vase, se ne spremeni, zapor lahko tudi povečuje misel, da bi se lahko povratništvo nadaljevalo tudi po prestani zaporni kazni;
- kriminalna socializacija v zaporu, pomeni, da se zaporniki v zaporu družijo samo z zaporniki, med katerimi se ustvarja podpiranje (Meško, 1997).

Zmotno je mišljenje, da zapor ne more ustvariti kriminalne prihodnje kariere. Tako smer lahko dejansko ustvari tudi zapor sam, saj se med seboj srečujejo zaporniki, ki drug drugemu

lahko dajejo slab zgled. Obsojenci lahko vzbujajo občutek, da so kriminalna dejanja lahko pozitivna in tako drugemu zaporniku lahko zmotno predstavijo dobro kriminalno pot (Kobal, 1960). Kobal trdi tudi, da se lahko kriminalno dejanje ponovno razvije tudi v samem zaporu, torej da lahko tudi zapor deluje v kriminalno smer, saj se med seboj dnevno srečujejo obsojenci, ki lahko drug na drugega prenašajo slab vzgled. Obsojenci lahko med seboj vzbujajo slab vzgled, da bi kriminalna dejanja lahko bila vendarle koristna in tako dajejo drugim obsojencem občutek, da so na pravi poti, če ponovijo kaznivo dejanje (Kobal, 1960).

Obstajajo različna področja, ki vplivajo na povratništvo:

- zloraba substanc – več kot 70 % povratnikov ima težave z drogo ali alkoholom zaradi nezadostne obravnave teh težav;
- stanovanjska problematika – zakonodaja onemogoča uporabo javnih stanovanj, predvsem se tukaj opirajo na dejstvo, da so zaporniki na drogah;
- družinska problematika – gre za nepreverjeno dejstvo, da so otroci žensk odtujeni od skrbnic, kar naj bi predstavljalo večjo možnost, da bodo kasneje tudi ti otroci zaporniki (Second chance, 2004);
- poklicna problematika – gre za dejstvo, da več kot polovica zapornikov v času prestajanja kazni izgubi službo oziramo tudi po izpustu iz zapora ostanejo vsaj še eno leto brez zaposlitve. Tukaj je treba omeniti tudi dejstva, da imajo delodajalci večji odpor do zaposlovanja zapornikov, saj menijo, da so ti slabše pismeni, imajo manj delovnih izkušenj, saj so imeli prekinjeno delovno dobo (Bracey, 2006).

1.4.3 Prehod iz zapora na prostost in nazaj in zmanjševanje povratništva

Prehod in ustanove zapora nazaj v staro življenjsko okolje, predstavljata za zapornike največje breme, prav tako, pa to velja tudi za njihove družine.Tukaj je treba poudariti, da imajo največjo vlogo posebne službe, velik poudarek je na socialnem delu, ki bi jim nudile pomoč in podporo pri vključevanju v zaporu in tudi zunaj zapora, da bi si laže vzpostavili novo, drugačno in predvsem nekriminalno življenje, saj naj bi bil namen poboljšanje zapornika in njegova lažja resocializacija (Brinc, 1976). Glavni problem po odpustu iz zapora obsojencem predstavlja ponovna vključitev v družbo. Družba nekdanjih storilcev ne sprejema, čeprav naj bi bil zapornik po prestani zaporni kazni prerojen, drugačen, na novo socializiran. Stigma za vedno ostane del zapornika, saj ima lahko težavo tudi s svojo nizko samopodobo, ker ve, da je zaznamovan v družbi. Ni pošteno, da zapornika v tem primeru po

odpustu še naprej imenujem zapornik/ca, zato bom uporabila besedo posameznik. Posameznik mora torej najprej zadovoljiti svoje potrebe. Začne se z motivacijo za delo, kar predstavlja fiziološko potrebo, še pomembnejša pa je psihološka potreba, in sicer potreba po druženju, ljubezni, osebni rasti, uresničitvi preteklih ciljev itd. Če so psihološke potrebe slabo zadovoljene, so največkrat povod za slabo pot. Tudi če oseba postane povratnik ne pomeni, da po prvi prestani kazni ni bil uspešno resocializiran.

Gre predvsem za nemožnosti, da se posameznik po prestani kazni uspešno vključi nazaj v družbo. Nekdanji zapornik ima močno stigmo kriminalca, katere se ne more in ne more znebiti, zato se mora zelo potruditi za ponovno vključitev v družbo, ki ga ne sprejema, saj ga še vedno vidi kot zapornika, kriminalca ne pa kot nekoga, ki bi lahko bil uspešno resocializiran in ne želi družbi nič slabega. Zaradi vsega tega pritiska družbe pa posameznik vsa ta obsojanja družbe vzame nase. Vso to nesprejemanje družbe, stigmatizacija pa negativno vpliva na prihodnjo življenje zapornika in mu hkrati tudi postavlja ovire na poti k uspešni resocializaciji (Deželak in Deželak, 2002).

Velik problem današnje družbe je tudi zaposlovanje bivših zapornikov. Pri oddaji življenjepisa je potrebno skoraj vedno dodati tudi potrdilo o nekaznovanosti. Problem se pojavi pri delodajalcih, saj na bivše zapornike še vedno gledajo, kot da so le- ti še vedno zaporniki, jih stigmatizirajo. Zapornike vidijo kot oviro pri rasti podjetja, menijo, da bi se morali več časa ukvarjati z zaporniki, jih preverjati, kontrolirati, kot pa z samim delom v podjetju (Deželak in Deželak, 2002). 111. člen Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij določa, da je potrebno zapornikom v zadnjih treh mesecih prestajanja kazni pomagati tako, da jim pripravijo program za lažjo pridobitev dela, službe po prestani kazni in za lažje vključevanje v bivšo skupnost (Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij, 2000). Tukaj je treba poudariti namen in izredno pomembno vlogo centrov za socialno delo.

Če bivši zaporniki nimajo zagotovljenih osnovnih življenjskih potreb, po prestani zaporni kazni, kot je to bivanje, denarna pomoč ali pa prehrana, se tukaj povežeta med seboj center za socialno delo in zapor. Načeloma te možnosti koristijo zaporniki, ki so bili na daljšem prestajanju zapornih kazni, saj se v vmesnem času lahko izgubili službo, dom (Deželak in Deželak, 2002).

1.4.4 Preprečevanje povratništva

Brinc in Kobal menita, da zapor sam ne more preprečevati oz. vplivati na zmanjševanje povratništva. Trdita, da zapor sam ne more vzpostaviti režima, ki bi bil idealen, saj se bo vedno našlo nekaj, kaj bi prinašao pozitivne in negativne učinke hkrati. Brinc (1991) meni, da mora zapor na prvem mestu najprej reševati vzroke kriminalitete zapornika. Trdi tudi, da na zmanjševanje povratništva ne more vplivati sistem oziroma režim zapora. Trdi, da je vrnitev v zapor odvisna od popolnoma drugih dejavnikov. Kobal (1960) pa meni, da je glavna naloga zapora vodenje zapornika. Trdi, da je najpomembneje, da zapornika naučijo, kaj so dobre oziroma kaj so slabe navade ter mu pomagajo pri reševanju osebnostnih težav. Kobal se poglobi tudi v kaznovanje in njegov vpliv na povratništvo. Zapisal je, da je potrebno določiti kazen, ki je optimalna, torej ne sme biti ne previsoka, niti ne prenizka. Zato odkrije tretjo možnost, in sicer gre za že prej omenjeno vodenje zapornika. Gre za vodenje celostnega človeka. Predvsem naj bi se poglobili v osebnostne motnje, ki bi lahko prinesle pozitiven učinek na spremembo slabih navad. Trdi, da prestrog oziroma premil zaporniški režim nista verodostojna, saj se veliko zapornikov dejansko ne vrne v zapor. Trdi, da je povratništvo ena izmed največjih težav današnjega časa, ki jo skušamo dobro prikriti, saj celotnega sistema ne moremo dobro nadzirati (Kobal, 1960).

1.5 Resocializacija

Slovar slovenskega knjižnega jezika opredeli resocializacijo kot usposabljanje zapornika kaznivega dejanja za vključitev v družbo po prestani kazni (Slovar slovenskega knjižnega jezika, 2000). Obravnava je vsako strokovno utemeljeno prizadevanje, da se zaprti osebi pomaga olajšati ali odstraniti telesne, duševne ali socialne težave (ZIKS-1, 2006). Je tisto, kar počnejo institucije s posameznikom od začetka kazenskega postopka pa vse do odpusta iz zavoda, ko naj bi storilec nenevaren za družbo (Meško, 2006).

Foucault (2004) in načela prestajanja zaporne kazni:

- načelo korekcije, ki pomeni, da je najpomembnejše, da se spremeni posameznikovo celovito delovanje;
- načelo klasifikacije, ki razvrsti storilce kaznivih dejanja glede na to, kaj so storili, glede na starost, tehniko in postopke posameznikovega spreminjanja;
- načelo modulacije kazni, ki pomeni, da se lahko sama kazen med prestajanjem kazni

tudi preoblikuje. To preoblikovanje pa je posledica delovanja zapornika ter njegov napredek;
- načelo dela kot obveznost in pravica, zapornik naj bi nadaljeval z izobraževanjem, ter se mu tudi omogoči zavodsko delo, v kolikor je le to mogoče, da bi delo in izobraževanje prinesel tudi v nadaljno zunanje življenje;
- načelo kaznilniške vzgoje, saj brez vzgoje sistem zapora ne more delovati;
- načelo tehnične kontrole zaprtosti, ki predstavlja strokovne delavce, strokovnjake, ki skrbijo za zapornike, gre za zdravstveno-psihološke delavce;
- načelo dodatnih institucij, ki omogočajo zapornikom resocializacijo, da se lažje vklopijo v star zunanji sistem.

Potrebno je povezovanje vseh členov, ki kakorkoli prispevajo pri ponovni gradnji socialne mreže zapornika, da ta gradnja ne doseže nasprotnega učinka – da se kazen ne poveča. Strokovni delavci morajo ob tem dobro poznati zapornika, njegove lastnosti, njegovo življenje pred zaporom, celovito obnašanje in tudi kako, posameznik reagira na določeno situacijo. Potrebno je sodelovanje, vključevanje ostalih strokovnih delavcev. Petrovec (1998) trdi, da je delo slovenskih paznikov predvsem, da nadzorujejo in varujejo, ne dajejo pa velikega pomena pri vzgojnih metodah (Petrovec, 1998).

Dandanes se zapori na različne načine lotevajo resocializacije zapornika. Znotraj zapora skušajo posnemati zunanje okolje, saj zapornikom nudijo zdravniško oskrbo, izobraževanja, rekreacijo, na voljo jim je knjižnica, imajo obiske. Na tak način želi zapor zapornikom čim bolj približati zunanje življenje in da zapor ni samo zapor, s čim večjo podobnostjo zunanjemu svetu. S takšnim načinom skušajo zapornika na najboljši možni način pripraviti na zapustitev zapora in na nadaljevanje življenja zunaj njega.

Vpliv takšnega delovanja oziroma pristopa na posameznika še ni znan, saj za zdaj še ni dokazano, ali dejansko ima ta režim na zapornika kakšen učinek ali zaporniki preprosto samo prezrejo ta pristop. Zaposleni v zaporu verjamejo, da posnemanje zunanjega življenja in okolja v zaporu nima pozitivnih posledic na zaprte osebe, vendar ne vidijo v tem nič slabega, če zapor deluje po takem sistemu (Sykes, 1958).

Zaposleni delavci v zaporu zajemajo širok spekter pomoči in različne oblike dela, od svetovalcev do socialnih delavcev, psihologov, pedagogov. Njihova naloga je pri zapornikih

vzbuditi zavest, pozitivno samopodobo, da bi se zunaj sten zapora, lahko ogibali preteklim slabim dejanjem, ki so jih pripeljala na prestajanje zaporne kazni. Velik problem pa je ta, da je zaposelnih premalo strokovnih delavcev, glede na število zapornikov, tako, da je za oblika pomoči v velikh primerih zgolj besedna, saj gre za nedodelan in pomankljiv program, kjer bi bili vsi strokovni delavci med seboj bolje povezani in učinkovitejši. Tako bi tudi samo delo in resocializacija zapornikov potekala hitreje in učinkovitejše.

To so mi povedale tudi povratnice, s katerimi sem opravljala intervjuje, saj so mi dejale, da se morajo več kot teden dni vnaprej dogovoriti za pogovor s socialno delavko. Ko dejansko pride tisti dan, pa njihova težava ni več problem, saj bi pogovor potrebovale takrat, ko se so zgolj dogovarjale zanj.

Večina strokovnjakov meni, da vzroki za vedenje posameznika ne izvirajo iz njega samega, temveč je treba pogledati veliko širšo sliko. Treba je vpeti njihovo socialno okolje, denar – revščino, družino. Spet drugi strokovnjaki menijo, da je delinkventno vedenje v posamezniku samem, v njegovi podzavesti, vendar je glavni problem, da zaposleni v zaporu nimajo potrebne izobrazbe, da bi te vzroke lahko odpravljali. Gre za neravnovesje in nezadovoljstvo na obeh straneh, zaporniki se počutijo razočarane, saj pričakujejo pomoč, prav tako pa imamo na drugi strani zaposlene, ki so razočarani nad svojo nemočjo in nezmožnostjo, da bi bolj učinkoviti lahko pomagali pri preoblikovanju zapornikov (Brinc, 1982). Za poboljšanje zapornika je odločilen odnos med njim in zaposlenimi. Pomembna so stališča in zaznave delavcev do zapornikov, njihova lastna samopodoba in ustrezna komunikacija med zaporniki in zaposelnimi. Treba je omeniti še pazniško subkulturo in njihovo izobrazbo (Brinc, 1984). Različni tretmaji predstavljajo resocializacijo v zaporih.
Kanduč (1997) trdi, da zamisel o rehabilitaciji obsega več ukrepov:

- socialno učenje – potrebno je odstraniti napake, katere so za zapornika primarne;
- šolanje in delo, služba;
- delo, za katerega se dobi plačilo, prav tako, pa se z delom oblikujejo delovne navade in ustaljen ritem življenja;
- socialne in psihološke pomoči – svetovanje;
- pomembno je ustrezno bivanje v zaporu, ustrezni in primerni življenjski pogoji med prestajanjem kazni zapora;
- pomoč po prestani kazni - sodelovanje med zaporom in centri za socialno delo, da bi se zapornika lažje resocializiralo, vrnilo v staro socialno mrežo;

- pravice zapornika med prestajanjem kazni;
- psihosocialne pristope, ki zaporniku ponudijo uvidenje v dejstvo, da so sami odgovorni za svoja dejanja.

Brinc (2002) pravi, da ni v Sloveniji postopek rehabilitacije zapornikov pozitiven in da tak sistem dela, ne prinaša zmanjševanje kaznivih dejanj in taki postopki ne vplivajo na dolžine kazni, torej so si med seboj neodvisni. Tudi Perhavč (v Žišt, 2004) ugotavlja, da se delavci v zapornih tega zavedajo, da so učinki dokaj negativni oziroma ne prinašajo napredka, saj vedo, da programi, ki jih oblikujejo za zapornike ne delujejo v celoti. Ti programi ne spreminjajo posameznika v popolnoma druge osebe, kot so bile pred izvršitvijo kaznivega dejanja. Poudarjen je odnos osebe do samega sebe, torej do tega, da bi posameznik prevzel krivdo za lastna dejanja ter sprejemanje odgovornosti za posledice.

Rehabilitacijski ukrepi morajo delovati tako, da koristi zaporniku, kot tudi za samo delovanje zapora. Pomembno je tudi, da so zaposleni delavci v zaporih zadovoljni, ter delujejo v prijetni delovni klimi in vnemi. Strokovnjaki so s pojmom »tretmanska igra« opredelili vključevanje zapornika v programe, ki jih omogoča zapor, da bi se posameznika spreminjalo v smeri, da bi se me lahko predčasno iztekla zaporna kazen (Vodopivec, 1992).

1.5.1 Dejavniki pomoči pri resocializaciji – probacijska služba

Poslanstvo Uprave za probacijo je osebam v okviru izvrševanja kazenske sankcije nuditi pomoč, varstvo in nadzor z namenom, da oseba opusti kazniva dejanja in se uspešno integrira v skupnost, hkrati pa se zasleduje tudi cilj zagotavljanja večje varnosti družbe. Bistveno je, da oseba ostane v okolju, kjer živi in deluje in da zaradi kaznovanosti ni iztrgana iz socialnega okolja in socialnih odnosov. Probacijski uslužbenci so strokovni delavci z znanjem in izkušnjami s področja socialnega dela, socialne pedagogike, psihologije, prava, varstvoslovja in drugih ved. Slovenija je dokaj nova v probacijski službi, ustanovili smo jo zadnji v Evropi 1. 1. 2018, deluje pa od 1. 4. 2018 pod vodstvom Danijele Mrhar Prelič. Probacija se izvaja ob upoštevanju načela:

- zakonitosti (pri izvajanju sankcij se osebam lahko naložijo le tiste obveznosti ali omejitve, ki so izrečene z odločbo ali drugim aktom, ki je podlaga za njihovo izvajanje);
- prostovoljnega soglasja in sodelovanja posameznika pri izvrševanju zanj

pomembnih nalog;
- spoštovanja človekovih pravic posameznika;
- spoštovanja človekovih pravic žrtev kaznivih dejanj;
- nediskriminacija;
- sodelovanja z drugimi organizacijami;
- preverjanje delovanja uprave in njen nadzor (Uradni list RS, 2018).

Probacijske enote na podlagi zahtev organov izvajajo več različnih nalog. Pripravljajo različna poročila na zahtevo državnega tožilca ali pa pripravljajo razne sporazume. Parv tako, lahko oblikujejo poročila, ki govorijo o nadomestnih ali alternativnih kaznih, tukaj govorimo o hišne zaporu ali pa o delu za javno korist. Oblikujejo sklepe državnih tožilcev o preložitvi pregona ali sporazuma v postopku poravnave; in poročila komisije glede pogojnih odpustov.

1.5.2 Resocializacija in strokovni delavci

Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (2000) v 243. členu navaja, da naloge vzgojne službe opravljajo strokovni delavci, ki so vzgojitelji, pedagogi, socialno delavci, delovni terapevti, zdravstveno osebje in inštruktorji (ZIKS, 2000). 244. člen istega zakona pa pravi, da strokovni delavci skrbijo za organizacijo celega človeka v zavodu, daj naj bi ga po prestani kazni poskušali ustrezno vključiti v normalno življenje. To želijo doseči z organiziranjem življenja in dela zapornika v zaporu. Strokovni delavci pripravijo osebnosti načrt vsakega posameznika. Organizirajo skupinske in individualne programe za obsojence, ki naj bi pomagali pri boljši vključenosti v družbeno skupnost po prestani kazni (ZIKS, 2000).

Ključnega pomena pri delu strokovnih delavcev je pogovor. Ti pogovori imajo več različnih vplivov na zapornike. Pomembno je, da si strokovni delavci vzamejo čas, tudi samo za svetovanje, ne zgolj za suhoparno naštevanje zapornikovih dolžnosti in izvajanje nekakšnega pritiska na prihodnja dejanja posameznika. Včasih gre zgolj za svetovanje, včasih pa ti pogovori zapornikom predstavljajo občutek, da niso sami, da so spoštovani, slišani itd. (Lobe, 2016).

Cilj dela strokovnih delavcev je enak. Želijo, da zaporniki z njihovo pomočjo pridobijo konstruktivne vzorce vedenja, okrepijo svoje pozitivne misli, se učijo medčloveške

komunikacije, pokažejo jim primernejši način za reševanje konfliktov, ki kasneje tudi pripomorejo k lažji integraciji v družbi. Delo strokovnih delavcev predstavlja neverjeten pomen za zmanjševanje števila povratnikov (Lobe, 2016).

2 OPREDELITEV PROBLEMA

Pri izbiri teme za pisanje diplomskega dela nisem imela težav. Ker sem bila preko svoje službe redno v stiku z zapornicami zapora Ig, sem takoj vedela, da si želim več izvedeti o njihovem življenju, kaj ji je pripeljalo do kaznivih dejanj, predvsem pa so me zanimali dejavniki in razlogi za povratništvo. Ali strokovna služba naredi dovolj, da bi se povratništvo zmanjševalo? Zanimalo me je predvsem, kakšne so te oblike pomoči, ali jih dobijo v zadostni meri, tukaj me je zanimalo predvsem število strokovnih delavcev glede na število zapornic.

Želela sem bolj raziskati, kako je s samo resocializacijo že v zaporu ter kako se te resocializacije realizirajo zunaj, v skupnosti. Zanimalo me je, ali jih zunaj čaka kdo od družinskih članov ali so popolnoma same, ko se vrnejo v skupnost in bi to lahko bili razlogi za povratništvo. Že pred pisanjem diplomskega dela sem slišala za novoustanovljeno probacijsko službo, zato sem se želela poglobiti tudi v to, da bi videla, kako ta vidik pomoči deluje.

Glede na mojo raziskavo in raziskave, ki sem jih prebirala in bi mi ustrezale tudi kot primerna literatura pri pisanju mojega teoretičnega dela diplomske naloge, pričakujem, da se povratništvo med zapornicami povečuje, ne pa zmanjšuje, saj sami vidimo, kam beži ta svet. Država sama jim ne pomaga dovolj pri uspešnem vključevanju v stari socialni sistem, prav tako menim, da bodo pozitivni rezultati varnostne službe, saj se mi zdi, da pazniki korektno opravljajo svoje delo. Menim, da je družba še vedno tisti skoraj najpomembnejši dejavnik, ki povratnice "prisili", da se spet počasi vračajo na svoja slaba stara pota, in uporabljajo stare slabe navade in kriminalna dejanja.

Ugotavljam, da se število socialnih delavcev ne bo povečalo in bo ena sama socialna delavka na približno trideset zapornic. Glede tega menim, da je to skoraj najpomembnejši dejavnik, ki bi pomagal zmanjšati število povratnic v zaporu na Igu, kakor tudi v katerem koli zavodu za prestajanje kazni v Sloveniji ali tujini. Sama želim dodati, da sem pred začetkom kantine na zapornice gledala nekoliko drugače. Nanje sem gledala morda zviška in dejala sem si, da so gotovo same krive, da so se vrnile na stara pota in posledično v zapor. Zdaj, po dveh letih in po štirih opravljenih intervjujih sem ugotovila, da je zadeva popolnoma drugačna. Sem pa med intervjuji zaznala, da se dogajajo tudi spremembe in da se stvari obračajo na bolje.

2.1 Raziskovalna vprašanja

- Kaj je glavni razlog za povratništvo zapornic?
- Kakšni so pogoji za prestajanje kazni zapora?
- Katere oblike pomoči so zapornicam omogočene?
- Kakšen je postopek prehoda iz zapora v skupnost?
- Razlogi za vrnitev v zapor, dolžina časa na prostosti?
- Kakšen je vpliv družbe na povratništvo? Ali te družba prisili v ponovno povratništvo?
- Ali imajo zunaj zapora podporo družine?
- Ali v času prestajanja kazni opravljajo zavodsko službo?

3 METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

Moja raziskava je kvalitativna in deskriptivna. Raziskava je tudi eksplorativna ali poizvedovalna, saj je izvedena na področju, o katerem se govori bolj malo, razen v primerih, ko je kriminalno dejanje znano tudi širši javnosti. Namen eksplorativne raziskave je odkriti probleme, jih formulirati in postaviti hipoteze, ki so preverljive.

3.2 Merski instrument

Izdelala sem nestandardizirani vprašalnik za intervju, ki je polstrukturiran. S pomočjo takšnega intervjuja sem pridobila potrebno gradivo za analizo raziskovalnih vprašanj. Sestavila sem si okvirni vprašalnik s 15. vprašanji. Zaradi primerljivosti sem vsem postavljala enaka vprašanja, vendar sem dopuščala možnost za prosto pripovedovanje, da sem lahko bolje upoštevala tudi njihove teme, ki jih bodo same izpostavile.

Prav tako sem izdelala izjavo anonimnosti, en izvod bo vložen v mapo zapornice z vednostjo socialne delavke. Izjava anonimnosti je v priponki.

3.3 Populacija in vzorec

Populacija v moji raziskavi so povratnice v zaporu na Igu. Vzorec sestavlja največ pet povratnic. Vzorec je neslučajnostni in priložnostni, saj sem za izvedbo intervjuja izbrala osebe, ki jih že poznam oziroma sem dvakrat tedensko v stiku z njimi, saj mi je socialna delavka iz zapora omogočila, da sama izberem, s katerimi povratnicami si želim opravljati intervjuje. Pripravila mi je seznam povratnic, ki so bile že večkrat zaprte. Izbrala sem si tri, ki so bile na prestajanju kazni že vsaj tretjič, ena pa prestaja kazen drugič.

3.4 Zbiranje podatkov

Intervjuji so potekali v sobi za obiske v zaporu na Igu. Za vsako posamezno srečanje sva se s socialno delavko iz zapora dogovarjali sproti, svetovala mi je tudi, da naj na en dan opravim en intervju, saj je to specifična populacija, ki zahteva malce drugačen pristop, kot če bi si za

temelj raziskave izbrala srednješolce. S socialno delavko sem bila v stiku preko elektronske pošte in telefona.

Predvidela sem, da bom intervjuje opravila štiri torke zapored, trajali pa so od 1,5 ure do dveh ur.

Po opravljenih intervjujih lahko rečem, da so pogovori potekali zelo dobro. Dobila sem občutek, da so bile zapornice dejansko zelo vesele, da sem si za pogovor izbrala ravno njih, saj so dejale, da ga včasih pogrešajo, saj si želijo navadnega klepeta z nevtralno osebo. Intervjujev nisem smela snemati, prav tako s seboj nisem imela računalnika, tako da sem si kratke odgovore zapisovala na list papirja.

3.5 Obdelava podatkov

Izvedene intervjuje oziroma pridobljene podatke sem analizirala na kvalitativni način, torej sem opisne podatke uredila s pomočjo kodiranja.

Odgovore sem razčlenila po enotah in jih oštevilčila. Pri odprtem kodiranju sem zapisane odgovore razdelila po vodilnih temah in nato po enotah. Tem enotam sem kasneje pripisala pojme in tiste pojme, ki so si med seboj podobni, sem združila v kategorije. Nato sem izdelala še osno kodiranje.

Nadkategorije, kategorije in enote sem uredila tako, da sem pod vsako temo nanizala kategorije, pod njimi pa enote kodiranja. Končno dejanje je bilo osno kodiranje, pri katerem sem med seboj primerjala kategorije, med njimi vzpostavila odnose, torej sem poskušala najti tisto, kar jih je skupno oziroma jih povezuje. Vprašanja iz vseh vprašalnikov sem za lažjo analizo združila v tematske sklope in v vsak sklop dodala kategorije, ki se navezujejo na določeno temo. Relevantne dele besedila sem kodirala glede na tematski sklop.

4 REZULTATI

Izvedla sem štiri intervjuje. Prvo sogovornico bom imenovala PA, druga bo PB, tretja PC in zadnjo PD, ki je hkrati tudi edina sogovornica, ki je v zaporu "šele" drugič.

Vprašanja iz vseh vprašalnikov sem za lažjo analizo združila v tematske sklope in v vsak sklop dodala kategorije, ki se navezujejo na določeno temo. Relavantne dele besedila sem kodirala glede na tematski sklop. V besedilu sem označila relevantne izjave, ki sem jih nato vnesla pod številko primera.

1.) Opis problematike povratništva

Najpogostejše kaznivo dejanje se je nanašalo na finančne delikte, torej zoper premoženje, saj so vse štiri povratnice bile na prestajanju kazni zaradi tega razloga. Temu so sledili še ilegalni prevoz beguncev čez slovensko-hrvaško mejo ter uporaba in zloraba prepovedanih substanc. Vrste preteklih kaznivih dejanj so imele vpliv tudi na naslednja kazniva dejanja, saj se ta večino ponavljajo. Pri sogovornicah je v ospredju specialno povratništvo, kaj pomeni, da se kaznivo dejanje ponavlja. Le ena izmed sogovornic sodi v kategorijo splošnega povratništva, saj tokrat ne prestaja zaporne kazni zaradi istega razloga kot prvič. V tem primeru se je spremenil tako kaznivo dejanje kakor tudi sam motiv storilke.

2.) Razmere in življenjski pogoji v zaporu Ig

Kar se tiče bivalnih pogojev, so vse nezadovoljne, saj navajajo, da je prisoten »vonj po starem« in po vlagi, saj gre za star ižanski zapor. Navajale so: "*Vem, da sem v zaporu, ampak ali nisem tudi jaz človek? Kdo pa ma rad vlago in smrad?"(PC3),* ali pa: *" Zakaj ni pri nas tazga luksuza, kot je na Dobu? Vsaj vsaka soba bi lahko imela svoj TV" (PA3).* Večino moti tudi dejstvo, da so v sobah, kjer je še devet ostalih deklet in imajo zelo malo prostora. Ena je omenila, da ji je všeč, da imajo grajsko dvorišče, vendar se tudi tam ne more umakniti pred ostalimi. Pove mi: *"Rada sem kdaj pa kdaj sama, sama s svojimi mislimi in hočem bit zunaj, na zraku, ja imamo dvorišče, je super, da gremo lahko ven, ampak še vedno nisi čisto sam, vedno kakšna pride zravn"* (PB3). S hrano so zadovoljne, zdi se jim pestra. Všeč jim je, da imajo avtomat za kavo in prigrizke, do katerih lahko ves čas dostopajo, saj imajo kantino sicer le ob torkih in četrtkih: *"Vsaj avtomate mamo, da grem loh po kavo. Sicer ni*

najboljša, je pa"(PD3). V odnosih do soobsojenk so povedale, da se večina tukaj drži sama zase in se ne ukvarjajo pretirano druga z drugo. Se pa načeloma dokaj dobro razumejo med seboj, saj se z večino neprestano srečujejo med prestajanjem zapornih kazni.

Ena izmed povratnic je dejala, da verjetno mi, zunanji opazovalci, zelo težko razumemo, ampak da se tudi med zapornicami lahko razvije tesno prijateljstvo brez občutka, da ti bo nekdo zaril nož v hrbet. Doda: *"Veš, verjetno mi ne boš verjela, ampak edino pravo prijateljico sem spoznala ravno v zaporu, dvakrat, trikrat sva se srečali in sva se ujeli. Se vidiva tud kdaj zunej" (PA6).* Samo ena izmed povratnic je omenila, da ima težave s soobsojenko in da vodstvo zapora naredi vse, da se ne srečujeta. Doda: *"Ne prenesem je, vedno hoče bit neki pametne in ona vse ve in zna"* (PB6). Vedno pa so med seboj ločene zapornice, ki so storilke istega kaznivega dejanja. Ena izmed zapornic je posebej poudarila dober odnos z zaposlenimi, še posebej s pazniki, saj trdi, da se z njimi dobro razumejo, da se znajo tudi pošaliti med seboj, kar je zelo pomemben dejavnik za pozitivno splošno vzdušje. Doda: *"Če se hočeš paznikom mal priliznit, jim v kantini kupiš čips al pa čokolado, so čist srečni. Mogoče pa bo kdaj kakšen plus od tega, kdo ve?" (PB7).* Pove, da so pazniki strokovni ter dobro opravljajo svoje delo, navaja pa tudi, da bi bilo po njenem mnenju dobro povečati število zaposlenih paznikov. Kar se tiče zdravstvene oskrbe, sem o tem govorila le z eno sogovornico, in sicer s sogovornico PD, ki je na prestajanju zaporne kazni tudi zaradi uporabe in zlorabe prepovedanih substanc. Dejala je, da je velik problem v tem, da zdravstveno osebje deluje pri vseh zapornicah na enak način in jih ne obravnavajo individualno, kar se tiče doziranja metadona, saj sama zapušča zapor v zelo kratkem času, odmerek metadona pa ima že ves čas prestajanja zaporne kazni enak, sama pa dodaja, da ne potrebuje več take količine, saj se želi tudi zunaj zapora znajti brez prepovedanih substanc. Citiram PD: *"Želim si ven, želim si spremembe, ampak brez tega, da ne bodo upošteval mojega mnenja, ne verjamem, da bomo kej dost dosegli." in " Jezi me, da me štejejo kot XY, ona je velik hujši primer kokr js" (PD15).*

3.) Obseg in učinkovitost programov pomoči

Vse štiri sogovornice so potrdile, da jim je zagotovljena različna vrsta programov pomoči. Vse se teh programov udeležujejo, ker nimajo izbire, da se jih ne bi udeleževale, saj sistem dela v zaporu narekuje prisotnost in vidijo v tem tudi nekaj smisla, poleg tega, da jim zato čas med prestajanjem kazni hitreje teče. Omenijo še razne delavnice, kjer ustvarjajo, ter

okrogle mize, debatne krožke. Same tudi prirejajo koncerte ob praznikih. "*Enkrat smo same organizirale sebi koncert za 8.marec. No, pazniki so nam pomagal, itak. En od njih ma svoj bend in so prišli gor. Me smo vse okrasile, mal napekle, pa smo mele mal drugačnih par ur, kokr je po navad. Paše" (PA2).* Le ena sogovornica je rekla, da ni pretirano zadovoljna s sistemom dela v zaporu. Dodala je, da se ne strinja, da nima lastne besede pri odmerjanju količine metadona, ki ji ga predpisuje zdravstveno osebje v zaporu.

Citiram PD*: "Čez 38 dni grem končno ven iz zapora, moj odmerek pa je isti, kot je bil na začetku. Zdej mi pa povej, kako nej se zunaj držim stran od slabih navad, če mi že tukej ne zaupajo in ne verjamejo vame?"* (PD13). Vse so dodale, da glede »papirologije« naredi strokovno osebje dovolj, da jim uredi vso potrebno dokumentacijo po centrih za socialno delo širom Slovenije, seveda, če sogovornice podpišejo izjavo, da se strinjajo s prenosom njihovih podatkov. Navajajo pa, da so dokaj nezaupljive, saj ne vidijo, kakšno drugačno pomoč jim bo nudil center za socialno delo, ki jim je zapor Ig do zdaj še ni. *"Vse lepo in prou, jaz vem, da nam hočjo pomagat, sam te papirje loh tud sama odnesem"(PC7), "A niso za to odvetniki? Socialna se loh mal več pogovarja z mano, ko mam probleme. Sicer so vse super, pridne, sam js jih rabm, ko imam problem, ne ko ga je že konc"* (PD7). Kar se tiče zaposlovanja, so vse razen ene, ki je samostojna podjetnica, povedale, da je po prestani kazni skoraj nemogoče dobiti službo, ker dandanes vsi delodajalci zahtevajo potrdilo o nekaznovanosti, ki ga pa one ne morejo priložiti. Dejale so: *"Lej, use en mi je, kje bom delala, ampak res rabm denar, ker drugač bom spet mogla krast. A ni namen, da po zaporu tega ne delam več? Ampak kako, če mi tolk mal pomagajo?"(PA8),* ali pa dodajajo: *"Sej vem, dobila bom nekoč neko službo, ampak vsi vemo, kakšna bo. Čistilka bom. Pa mam diplomo, sam me itak vsi zunej obsojajo"(PD8).* Povedo, da se sicer da dobiti službo, vendar kot kakšna čistilka ali prodajalka, skoraj nemogoče pa je pričakovati, da bodo dobile boljšo službo od naštetih ali da bi lahko napredovale, saj imajo skoraj vsi delodajalci predsodek proti njim, ker so vse tudi na prestajanju kazni zoper premoženje. Dve od povratnic ne opravljata zavodske službe (ena ne želi niti ne ustreza pogojem, ena pa želi, vendar službe ne dobi), tisti dve, ki pa opravljata zavodsko službo, naštejeta same pozitivne učinke tega dela. Dodata: *"To, da sm dobila službo tukaj in da lahko delam kot kuharica, ti ubistvu sploh ne znam povedat, kok sem tega vesela. Vsaj mal me spominja na dom, na lajf zuni"(PB10),* ali pa reče: *"Lej, koristna sm. Trudm se. Baje to šteje, baje bodo to opazil, tisti, k morjo to opazt. Sicer se vprašam včasih, kdaj bo to. Pa še čas mi gre hitrej, pa tud berem rada, zato mi je knjižnica kr ok, da se lahko vsaj mal umaknem od ostalih"(PC10).* Da se počutita dokaj

podobno, kot če bi delo opravljali zunaj, saj jima to daje nekakšno energijo in podobo življenja zunaj, prav tako navajata, da čas med delom hitreje mine in pa še predstavlja vir sicer minimalnega zaslužka, da si lahko z mirno vestjo kaj privoščita na avtomatih ali pa v tedenski kantini.

4.) Vpliv in posledice zaporne kazni

Vse zapornice so navedle kot največjo težavo po prestani zaporni kazni nezadostno finančno stanje (tudi povratnica, ki je samostojna podjetnica, saj je utrpela ogromen izpad dohodka, ki doda: *"Sej vem, da se bom že nekako postavla nazaj na svoje noge, vem pa, da bo to tok težko, ker je moje podjetje moj edini vir dohodka, zdej sm pa itak spet ful zgubila"* (PC8)) oziroma finančno stisko. Poleg finančne stiske so sledile še stigma, kjer ena doda: *"Js že prou vem, kako bo, ko bom pršla vn. Spet me bodo vsi postran gledal in za mojim hrbtom govoril. Noben pa ne pride do mene, da jim bi povedala svojo stran zgodbe"* (PA10). Prisotne so težave pri duševnem stanju, največji poudarek pa je na težavah v partnerskih odnosih – ena še posebej poudari, da ji je mož dal ultimat: *"Če bom zdele šla spet nazaj gor, ne vem, ne vem, kaj bo z mano. Nočem bit sama" (PC10).*

Ena izmed povratnic je navedla težavo z odvisnostjo od drog ter negativen vpliv socialne mreže iz preteklosti, kjer dodaja: "*Veš, bojim se, nočem it nazaj po stranpoti, vem, da ni pravilna" (PD10).* Vse najbolj skrbi, da bodo med prestajanjem zaporne kazni izgubile stik z zunanjo okolico, še posebej s svojimi najbližnjimi, in dodajajo: "*Vse lahko nadomestim v lajfu, saj svojih pa ne".* Ali pa dodajajo: *"Sej, men je hudo, ko se spomnm, kaj delam, ker vem, da tega ne delam samo seb. Vedno je še nekdo"(PC8), " spremenila se bom, vem, da se bom. Mi je zapor tudi nekej dal, vsaj mal želje po spremembi" (PA18).*

5.) Varovalni dejavniki in dejavniki tveganja pri povratništvu

Vse so navedle kot dejavnik tveganja za lastno povratništvo finančne težave in težave pri zaposlovanju. Nato so sledili še dejavniki na področju socialnih stikov in vključevanja v socialno okolje ter motnje čustvovanja: *"Ja, večkrat me premagajo čustva. Rečem si, da zdej je pa res dost teh slabih stvari"* (PA13). *"Velik jokam, ko sem tuki gor, mogoče mam depresijo, sej ne vem. Ampak je težko, čeprou si vi, ki ste zuni, mislte o nas, da nam je za use useen. Ni res to" (PD11).* Ena je kot glavni dejavnik tveganja navedla odvisnost. Večina ima

za motivacijski dejavnik dejstvo, da jih nekdo zunaj podpira, ali je to partner ali pa starši. Citiram: *"Če nimaš zunej nobenga, ki bi te čakal, al pa da te noben ne pride pogledat v času obiskov… zmeša se ti, veš. Ker ti dajo neko voljo, da se boriš, če ne zase, se pa za njih. Sploh, če so to tvoji otroci, k veš, da te še rabjo. Rabjo mamico"* (PC9). Ena je navedla, da sta njen glavni motivacijski dejavnik mladoletni hčerki: *"Pogrešam ju in hudo mi je, če pomislm, kako onedve trpita zaradi mene, ker si lahko samo predstavljam, kaj govorijo sošolci njima o men" (PC9).*

6.) Kaznovalna politika

Na vprašanje o ciljih in učinkih zaporne kazni sem dobila naslednje rezultate. Vse štiri se strinjajo, da je cilj zaporništva zmanjševanje kriminalitete ter preventivno ukrepanje pred ponavljanjem kaznivih dejanj. Ena je samo kot dodatek dodala, da je cilj tudi, da ti vzamejo tisto, kar nam ljudem največ pomeni, in to je fizična svoboda: *"Veš, ko postaneš omejen na ta način, da ne moršna sprehod takrat, k teb paše, k ne moršna kavo, ko sam hočeš … takrat pa te zadane, kje si. Vsaj mene je" (PB14), "Jaz sem ful rada hodila v hribe. Tuki je moj hrib na slikcah. Še sreča, da mam eno sliko pri sebi v denarnici, ko sem pred leti bila na Komni" (PB18).* Za učinke zapornih kazni je ena dejala, da je učinek negativen: *"Ne vem, če bi rekla, da je učinek dober. Sej vidiš, da sem vsaj jaz že tretjič nazaj. Torej tole zaprtje ne pomaga lih najbol,j a ne? Jaz sem drugače za alternativne oblike prestajanja kazni. Sploh za nas, k ne ubijamo, js nobenmu ne škodim na tak način, da se ga kokr koli dotaknem"(PA14).*

Tri pa so dejale, da je učinek pozitiven, saj so tudi same opazile, da se povratništvo in splošno zaporništvo zmanjšuje, sicer minimalno, saj se ne srečujejo konstanto z istimi zapornicami kot so se nekoč. "*Sklepam, da je učinek dober, sej res MN že kr neki časa nisem vidla kle gor"(PD14), "Ja, bi tud rekla, da je učinek ok, sicer minimalen, ampak vseen bi nam loh kakšne alternative ponudl" (PC14).*

5 RAZPRAVA IN SKLEP

Na podlagi izvedenih intervjujev sem ugotovila, da je večina slovenskih zapornic na prestajanju zaporne kazni zaradi kraje, tatvine. Pri večini gre za specialno povratništvo, kar pomeni, da gre za ponovno prestajanje zaporne kazni zaradi enakega kaznivega dejanja. Kazensko pravo s pojmom povratništva razume ponovno izvršitev kaznivega dejanje s strani posameznika, ki je bil predhodno že obsojen za neko kaznivo dejanje oziroma »obstoj ene ali več pravnomočnih sodnih odločb pred kaznivim dejanjem, ki je predmet sodne razprave, pri čemer se upoštevajo vrsta in število prejšnjih kazni, dolžina intervala med dvema sodnima obravnavama, spol in starost izvrševalca kaznivega dejanja« (Singer, 1996, str. 250). Vse sogovornice so večkratne povratnice, kar pomeni, da so nagnjene k nadaljnjemu izvrševanju kazenskih dejanj. Meško poudarja, da povratniki vedno znova in znova ponavljajo enaka kriminalna dejanja, zato jih uvrščajo tudi v skupino specialnih povratnikov (Meško, 2006, str. 233).

Sogovornice so bile v 75 % tretjič na prestajanju zaporne kazni, le ena je na prestajanju "šele" drugič. Povedale so mi tudi, da je velika večina ostalih zapornic na prestajanju kazni že tretjič, četrtič in da so tudi njihova kriminalna dejanja zelo podobna med seboj (izključene so tukaj zapornice, ki so na prestajanju kazni zaradi poskusa umora ali umora). Opazila sem, da starejša kot je bila moja sogovornica, večkrat je že prestajala zaporno kazen in lahko bi rekla tudi, da sem na podlagi njihovega govora opazila, da je zmanjšana tudi motivacija po spremembi, razen če je zato prisoten dejavnik ultimata, ko te nekdo postavi pred dejstvo, da te bo zapustil v partnerskem odnosu, če ne bo tokrat zadnjič na prestajanju kazni zapora. Opazila sem tudi vpliv inkarceracije in zaporniške subkulture na podlagi tega, da so tiste zapornice, ki so zaporno kazen prestajale že večkrat, govorile o tesnejših prijateljskih odnosih med zapornicami samimi in opisovale malo slabše odnose z zaposlenimi, predvsem v smislu, da so pokritizirale število zaposlenih strokovnih delavcev. Govorile so o tem, da je treba oddajati prošnje, da pridejo na vrsto za pogovor s socialno delavko in da včasih to traja toliko časa, da vmes problem ni več tako velik problem, da bi potrebovale pogovor s strokovno delavko. Skalar (1975) poudarja, da je treba v času izvajanja tretmana posameznika opremiti z »obrambnimi mehanizmi, ki ga ne bodo potiskali v vedno nova nasprotja z družbo« in ga torej naučiti spopadanja z vsakdanjimi težavami, s katerimi se v življenju srečujemo vsi in ga napraviti zmožnega obvladovati dejanskost (Skalar, 1975, str. 277).

To lahko povežem z odgovori sogovornic, ki so dejale, da se moraš z zaporu postaviti zase in vedeti, kdo je tukaj na tvoji strani in kdo bi naredil vse, da ti zarije nož v hrbet. Dodajajo, se da je treba boriti, braniti, saj sicer težko preživiš. Želijo si, da bi lahko imele tesnejše odnose s strokovnimi delavci, da bi postali ti odnosi bolj osebni in intimni, hkrati pa dodajajo, da vedo, da je to skoraj nemogoče, saj je zaposlena le ena socialna delavka na trideset zapornic. Nujno je poudariti, da razvoj prinaša tudi nekaj pozitivnosti. Prinesel je kazensko individualizacijo, ki omenja, da je treba prilagoditi potek izvrševanja kazni glede na osebnost zapornika (Brinc, 2007). Dodala bi, da se s tem tudi sama zelo strinjam, saj smo vsi ljudje poglavje zase in zato je treba prilagoditi sistem dela na vsako posameznico posebej, kar sem razbrala tudi iz odgovorov PD, ki je dejala, da vsaj kar se tiče zdravstvene oskrbe, vse obravnavajo enako.

Poleg vsega imajo socialne delavke veliko dela s preverjanjem dokumentov, veliko sodelovanja z ostalimi strokovnimi delavci, da bi zadeve potekale čim bolj tekoče in zato je včasih pogovor z zapornico tisti, ki je potisnjen na stranski tir. Glede motivacije po spremembi in želji po izboljšanju življenja zunaj zapora sem opazila, da so veliko bolj motivirane zapornice, ki vedo, da jih nekdo od domačih čaka zunaj, naj gre za starše ali pa za zakonskega partnerja in lastne otroke. Zebec Koren (1992) omenja problematiko glede razumevanja rehabilitacije. Trdi, da pojem rehabilitacije dobesedno pomeni "vrniti nazaj v pristojnost", zato povežemo, da je nujno za uspešnejše zmanjševanje povratništva in vlivanje motivacije zapornicam, da se skušajo čim bolj približati stanju, v kakršnem so bile pred izvršitvijo prvega kaznivega stanja. Kar se tiče počutja, so vse sogovornice dejale, da je počutje sprejemljivo, vse so pa navedle dokaj neugodne bivalne prostore, saj gre za stari grad, kjer je ves čas prisoten močan vonj po starem in po vlagi. Prav tako je vse sogovornice motilo dejstvo, da jih je v sobah tudi po deset, ena izmed sogovornic je omenila moški zapor v smislu luksuza, ki ga imajo tam.

Všeč jim je, da imajo notranje zaporniško dvorišče skupaj z mrežo za igranje odbojke, hkrati pa dodajajo, da je tudi to igrišče premajhno, da bi se lahko umaknile nekam na samo, če bi potrebovale prostor in čas zase zunaj sob, ki so zelo vroče in neklimatizirane. Kar se tiče vpliva tretmajev in postpenalne pomoči so odgovarjale zelo različno. Menijo, da gre tukaj predvsem za izgubo njihovega časa, hkrati pa dodajo, da čas tako ali tako imajo in da vseeno vidijo nekakšen prispevek k njihovem bivanju v zaporu v času prestajanja kazni. Vse pa so odgovarjale, da je delo strokovnih delavcev primerno in profesionalno.

Kot najpogostejši varovalni dejavnik so sogovornice navajale dobro socialno mrežo, ki jim pomaga pri lažjem premagovanju ovir, ki se jim pojavljajo v času prestajanja kazni. Kar se tiče ciljev in učinkov zaporne kazni, so mi v 75 % odgovorile, da se jim zdi, da je učinek pozitiven in da se dejansko zmanjšuje število povratništva. Cilj prestajanja zaporne kazni pa je bil za vse sogovornice zmanjševanje kriminalitete oziroma ena je odgovorila, da je cilj, da vzamejo človeku tisto, kar mu pomeni največ, torej človeško svobodo. V enem primeru je bila podana tudi kritika glede nesorazmernosti kaznovalne politike sodišč, saj naj bi sodišče pogledalo le eno stran zgodbe in obsodilo le eno stran, na drugo, vplivnejšo stran pa so » pozabili«. V izvedenih intervjujih sem izvedela tudi, da sogovornice menijo, da so tudi kazni nesorazmerno dodeljene oziroma da se jim zdijo previsoke, neustrezne.

Evalvacija ukrepa ustanovitve probacijske službe, ki jo je v maju 2018 izdalo Ministrstvo za javno upravo, kot splošne cilje probacijske službe opredeljuje izvajanje probacijskih aktivnosti, povečevanje učinkovitosti izvrševanja skupnostnih sankcij, celovito obravnavo storilcev kaznivih dejanj, vključevanje storilcev kaznivih dejanj v skupnost in zaščito žrtev in družbe (Ministrstvo za javno upravo, 2018). Kot primer mi je ena izmed sogovornic povedala, da je tokrat drugič na prestajanju zaporne kazni spet zoper premoženja in da je tokrat ukradla veliko manj kot prvič, vendar je bila kazen nesorazmerno višja. Naj omenim še, da sem intervjuje izvajala izključno s sogovornicami povratnicami, ki se uvrščajo v skupino manj nasilnih oziroma v družbeno nenevarne obsojenke, torej nisem bila v nobenem stiku z zapornicami, ki so družbeno nevarne zaradi katerega koli razloga. Moji sklepi in ugotovitve se nanašajo na res majhno število sogovornic, tako da nikakor ne želim posploševati svojih ugotovitev na celotno populacijo, saj sem delovala zgolj na majhnem vzorcu zaradi vrste raziskave in majhnega števila virov podatkov.

Cilj mojega raziskovanja je bil vpogled v celotno sliko življenja povratnic, osredotočeno na ženski zapor na Igu. Zanimalo me je predvsem, kako družba vpliva na povratništvo, ali je pritisk družbe tisti, ki hitreje pripelje do tega, da zapornica postane povratnica. Cilj je bil tudi raziskati, kakšne oblike pomoči omogoča zapor in kako delujejo strokovni delavci. Zanimale so me različne oblike strokovne pomoči in kaj sogovornice dejansko mislijo o tem.

Cilj je bil tudi raziskati, kako sogovornice vidijo situacijo zunaj zapora, ali jih kaj motivira, da so željne sprememb, ali jih zunaj primarna ali pa sekundarna družina še čaka in kakšno moč jim to vpliva, če vedo, da niso ostale same.

Prav tako je bil moj cilj raziskati samo življenje v zaporu. Zanimalo me je, ali je sogovornicam omogočeno zavodsko delo oziroma ali si tega dela sploh želijo, in če ga opravljajo, ali jim to vpliva kakšno dodatno moč. Moj glavni cilj je bil poizvedba o izbrani problematiki neposredno s strani sogovornic, saj se mi zdi, da dandanes ljudje vse preveč posplošujemo na podlagi tega, kar slišimo iz medijev, ki zgodbe velikokrat preoblikujejo, ki so nekakšni posredniki med nami in osebami, ki preživljajo stisko, redko pa se postavimo v kožo nekoga, ki se dejansko znajde v vlogi zapornika včasih zgolj zaradi surovega preživetja, ne zaradi zlobe ali škode do drugih.

Problem empiričnega dela moje diplomske naloge se je pokazal v tem, da sem si odgovore sogovornic lahko samo kratko zapisovala na papir, saj mi po pravilniku ni bilo dovoljeno prinesti s seboj ničesar elektronskega, tako da sem si lahko zapisala zelo malo citatov, ker je pogovor tekel naprej. Nisem ga želela prekinjati, saj nisem želela, da bi sogovornice imele občutek, da sem tudi jaz samo del nekega procesa, ampak sem resnično želela z njimi vzpostaviti toplejšo vez. Menim, da mi je to uspelo, kar lahko sklepam iz tega, da so mi sogovornice kar med vprašanji povedale še kaj, kar se ni dotikalo vprašanja. Prav tako sem bila na koncu pozitivno presenečena, saj so vse štiri sogovornice na koncu izvedenih intervjujev dodale, da si večkrat želijo takega pogovora z neko nevtralno osebo, brez pritiska in brez obsojanja. Če bi se lahko znova lotila raziskovanja, bi si za intervjuje izbrala iste osebe, vendar bi število sogovornic vsaj podvojila, da bi lahko dobila vpogled v širšo sliko njihovega življenja.

6 PREDLOGI

Slovenska kaznovalna politika je tretmajsko usmerjena, pri čemer je tretma zakonsko opredeljen, kljub vsemu pa lahko v praksi opazimo določen odklon oziroma opazimo določeno mero neučinkovitosti zastavljenega programa. Sama statistika glede povratništva v Sloveniji nam pove, da se povratništvo minimalno zmanjšuje oziroma je že vrsto let dokaj konstantno. Moje mnenje je, da ima velik vpliv na to pomanjkanje komunikacije med strokovnimi delavci, zapornicami ter centri za socialno delo, saj je za prenos o odpustu zapornice treba pridobiti pisno dovoljenje zapornic, ki pa navajajo nezaupanje do institucije, saj sklepajo glede na delovanje zapora, v katerem so. Predlagam drugačen sistem dela glede na birokracijo – predlagam, da se zaposlijo dodatni usposobljeni delavci, socialni delavci pa prevzemajo več svetovanja, soustvarjanja in delovanja skupaj z zapornicami.

Velik problem pri vsem tem je premajhno število zaposlenih strokovnih delavcev, da bi se lahko delo bolj razporedilo, bilo preglednejše in prijaznejše do zapornic, saj si želijo večkratne obravnave. Naša družba je naravnana k popolnosti in močni strukturi, vendar če nimamo postavljenih trdnih temeljev, potem se lahko sistem začne hitro rušiti in brez izvajanja sprememb tudi v kaznovalni politiki države ne bo prišlo do drastičnega upada kriminalitete, tako moške kot ženske. Zato sem trdno prepričana, da bi bilo treba na novo vzpostaviti sistem dela, kar se tiče zaposlovanja socialnih delavcev, saj je povečanje števila zaposlovanja nujno. Menim, da bi s tem lahko pozitivno vplivali na zmanjševanja tako povratništva kot tudi kriminalitete na splošno.

Potrebne pa so spremembe tudi v lastni strukturi sistema. Ne gre vedno pričakovati, da se bo obsojenka samostojno in uspešno reintegrirala, če jo družba zaradi preteklih neuspešnih izbir in načinov ravnanja ves čas zavrača. Problem je v tem, da je družba zunaj zapora stigmatizirana in ta stigmatizacija ne prinaša pozitivnega učinka na zmanjševanje kriminalitete, saj lahko pozitivne učnike zapora ali katere koli druge institucije na tak način izniči, kljub temu da gre za kakovosten zavodski tretma. Predlagam okrogle mize ali pa delavnice za splošno prebivalstvo, na katerih bi sodelovale tudi zapornice povratnice. Tako bi mi lahko spremenili mnenje o njih, saj je vse laže, če nam dejansko nekdo predstavi resnične zgodbe in če je ta oseba tudi prisotna.

Z razgovori in raziskavo sem ugotovila, da je največji problem število zaposlenih v ženskem

zaporu na Igu, predvsem mislim na socialne delavce. Poleg tega bi opozorila na sistem dela teh socialnih delavcev, saj se mi zdi, da gre za vse preveč računalniškega, papirnega in dokumentnega dela, premalo časa pa jim ostane za dejanske stike in pogovore z zapornicami. Dodajam, da gre tukaj izključno za moje mnenje in to ni nikakor kritika delavcev, saj vem, da se kljub vsemu maksimalno trudijo. Menim, da bi bilo treba zaposliti morda računovodje in tajnice, ki bi se ukvarjali z birokracijo, da bi socialne delavke dejansko imele možnost tesnejšega sodelovanja z zapornicami.

Prav tako se mi zdi, da država ne ravna gospodarno z davkoplačevalskim denarjem, saj se mi zdi, da bi bilo veliko bolje kot vlagati denar v nove oblike represivnega nadzora, vlagati v zaposlovanje večjega števila strokovnih delavcev. Menim, da če ne bi tridesetim zapornicam pripadala ena strokovna delavka, bi se to zagotovo odražalo tudi na zmanjševanju kriminalitete, saj bi imele zapornice večjo možnost individualne obravnave za izražanje svojih strahov in mnenj. Morda bi se tudi sam prehod med zaporom in skupnostjo izvajal drugače, zapornice bi se lahko bolje pripravile na ponovno življenje zunaj zapora in lahko bi jih spodbudili, da se otresejo pritiska zunanje okolice.

Dodala bi še, da bi bilo treba spodbujati več različnejših možnosti za alternativne zaporne kazni, saj menim, da s fizičnim odvzemom svobode zapornici, ki ni družbeno visoke nevarna, kvečjemu jemljemo voljo in motivacijo do spremembe, saj je deležna enake obravnave v zaporu kot zapornica, ki je storila hujše kaznivo dejanje, na primer poskus uboja ali pa celo umor. Tuji viri in raziskave so pokazali pozitivni učinek na alternativne zaporne kazni tako za obsojenca kot za družbo samo. Treba pa bi bilo spremeniti tudi naš pogled na slovensko sodstvo, saj smo izjemno nezaupljivi, saj verjamemo v pravno državo, ki pa to ni vedno. Zato predlagam večjo usmeritev slovenske kaznovalne politike tudi v dvig možnosti alternativnih kazni. Menim, da bi tudi na zapornice to vplivalo pozitivno, saj bi dejansko morale nekaj početi, ne pa preprosto 24 ur na dan, vse dni v tednu, mesecu, letu sedeti med štirimi stenami.

7 VIRI IN LITERATURA

1. Ambrož, M., Brvar, B., Filipčič, K., Gorkič, P., Hafner, M., Jager, M., Kanduč, Z., Keršmanc, C., Kravanja, A., Levičnik, P., Mihelj Plesničar, M., Muršič, M., Novak, J., Peršak, N., Petrovec, D., Salecl, R., Šelih, A., Šugman Stubbs, K., Završnik, A., … Aas, K. F. (2015). *Kriminologija*. Ljubljana: IUS Software, GV založba: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
2. Bavcon, L., & Šelih, A. (1987). *Kazensko pravo*. Ljubljana: Časopisni zavod Uradni list RS.
3. Beccaria, C. (2002). *O zločinih in kaznih. Dva govora o splošnih načelih kriminalnega prava in njegovi literarni zgodovini*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
4. Bracey, G. W. (2006). Locked Up, Locked Out. *Phi Delta Kappan*, 88(3), 253–254.
5. Brinc, F. (1976). Pomoč odpuščenim obsojencem. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo,* 27(3), 172–183.
6. Brinc, F. (1984). Obsojenčeva percepcija delavcev kazenskega zavoda. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo,* 35(3), 224–235.
7. Brinc, F. (1991a). *Penološki vidiki povratništva obsojencev v Republiki Sloveniji*. Strokovna ekspertiza. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni Fakulteti v Ljubljani.
8. Brinc, F. (1991b). Povratništvo na področju kriminalitete v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 42(4), 289–306.
9. Brinc, F. (1993a). Napovedovanje in omejevanje povratništva. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 44(3), 217–233.
10. Brinc, F. (1993b). *Možnosti omejevanja nevarnega povratništva s policijskimi in socialnovarstvenim (preventivnim) nadzorom*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
11. Brinc, F. (1997). Družbeno vzdušje v zavodih za prestajanje kazni zapora v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 48(4), 357–373.
12. Brinc, F. (2000). Zapor za koga, kako, s kakšnim ciljem in za kakšno ceno (kriminološke in penološke teorije –resničnost ali mit). *Varstvoslovje*, 2(3), 229–238.
13. Brinc, F. (2005). Gibanje kriminalitete in kaznovalna politika v Sloveniji v zadnjem desetletju. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 56(1), 3–28.
14. Cullen, F. T., & Wilcox, P. (2010). *Encyclopedia of Criminological Theory*. London: SAGE.

15. Deželak, I., & Deželak, M. (2002). *Vprašanje resocializacije zapornikov* (Diplomsko delo). Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
16. Foucault, M. (1984). *Nadzorovanje in kaznovanje: nastanek zapora*. Ljubljana: Delavska enotnost.
17. Foucault, M. (2009). *Neustrašni govor*. Ljubljana: Založba Sophia.
18. Kanduč, Z. (1996). Zastraševanje in rehabilitacija: kriminološki pogled. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 47(3), 228–240.
19. Kanduč, Z. (1997). Izrekanje in izvrševanje zaporne kazni. *Pravnik: revija za pravno teorijo in prakso,* 52(9/10), 532–548.
20. *Kazenski zakonik (KZ)* (2017). Ur. l. RS 27/2017.
21. Kobal, M. (1960). Sodobni pogledi na povratništvo. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 11(3), 250–263.
22. Kraskova, G. Z. (2014). Izza rešetk: Pomoč ZPKZ in CSD pred in po odpustu (povzeto po intervjuju). *Kralji ulice*, 097.
23. Langan, P. A., & Levin, D. J. (2002). Recidivism of Prisoners Released in 1994. *Federal Sentencing Reporter,* 15(1), 58–65.
24. Leon, L. (2016). *Vloga pedagoga v ZPKZ Dob pri Mirni*. Pridobljeno 24. 4. 2020 s https://repozitorij.uni-lj.si/Dokument.php?id=89761&lang=slv
25. Merc, B. (1993). Kriminalna kariera mladoletnih storilcev kaznivih dejanj. *Pravosodni bilten,* 14(3/4), 33.
26. Meško, G. (1993). Kriminalni življenjski stil – motivacija in mišljenje. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 44(4), 354–365.
27. Meško, G. (1996). (Ne)moč (pre)vzgoje- študije primerov. *Ptički brez gnezda*: 18(35), 19–34.
28. Meško, G. (1997). *Družinske vezi na zatožni klopi?* Ljubljana: Educy.
29. Meško, G. (2001). Paznik v zaporu. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 52(3), 254–257.
30. Meško, G. (2002). *Osnove preprečevanja kriminalitete*. Ljubljana: Visoka policijsko varnostna šola.
31. Meško, G. (2006). *Kriminologija.* Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede.
32. Meško, G. (2010): *Kriminologija.* Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.

33. Meško, G., Dobovšek, B., Jager, M. & Petrovec, D. (2002). *Vizije slovenske kriminologije*. V *Izzivi slovenske kriminologije.* Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije.
34. Meško, G., Frangež, D., Rep, M., & Sečnik, K. (2006). Zapor: družba znotraj družbe-pogled obsojencev na odnose in življenje v zaporu. *Socialna pedagogika*, 10(3), 261–286.
35. Mihelj Plesničar, M. (2012). *Kaznovanje žensk v Sloveniji.* Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
36. Mihelj Plesničar, M., Šelih, A., Filipčič, K., Leskošek, V., & Žnidaršič Skubic, V. (2018). *Ženske in kriminaliteta: Značilnosti ženske kriminalitete in družbeno odzivanje nanjo*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
37. Miladinović V. (1983). *Povrat u krivičnom pravu*, Beograd: Izdavačka radna organizacija »Svetozar Marković«.
38. Ministrstvo za pravosodje, Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij. (2005). *Zavod za prestajanje kazni zapora Ig (ženski).* Pridobljeno 22. 4. 2020 s http://www.arhiv.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/2005/PDF/uiks/2010/zgodovina_zavoda-zpkz_Ig.pdf
39. Pečar, J. (1988). *Formalno nadzorstvo. Kriminološki in kriminalno politični pogledi.* Ljubljana: Delavska enotnost.
40. Petrovec, D. (1992*):* O tretmanski ideji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 43(4), 319–327.
41. Petrovec, D. (1993). Alternative zaporne kazni. *Penološki bilten*, 11(1/2), 50–59.
42. Petrovec, D. (1997). *Nekatera temeljna načela izvrševanja kazenskih sankcij.* Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
43. Petrovec, D. (1998). *Kazen brez zločina*. Ljubljana: Apes.
44. Petrovec, D. (1998*). Kazen brez zločina: prispevek k ideologijam kaznovanja.* Ljubljana: SH Zavod za založniško dejavnost.
45. Petrovec, D. (1999). *Ideja in realnost socioterapevtske usmeritve*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
46. Petrovec, D. (2000). Konflikti med zahtevami po varnosti in resocializacijo. V M. Pagon (ur.), *Dnevi varstvoslovja*. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
47. Petrovec, Dragan (1987). Zapor v funkciji zaščite družbe pred storilci kaznivih dejanj. *Penološki bilten*, 5(2), 38–53.

48. *Pravilnik o izvrševanju kazni zapora*. (2019). Ur. l. RS 46/2019.
49. Singer, M. (1993). *Delinkvencija mladih*. Zagreb: Globus.
50. Singer, M. (1996). *Kriminologija.* Zagreb: Globus.
51. *Slovar slovenskega knjižnega jezika.* (1979). Ljubljana: DZS.
52. Sykes, G. M. (1958). *Society of Captives: A Study of a Maximum Security Prison.* Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
53. Tadič, D. (2012). *Večkrat zaprte osebe in njihovo doživljanje lastnega življenjskega položaja* (Diplomsko delo). Pedagoška fakulteta, Ljubljana.
54. UIKS. (2003). *Letno poročilo 2003.* Ljubljana: Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij.
55. UIKS. (2011). *Letno poročilo 2011*. Ljubljana: Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij. Pridobljeno 28. 3. 2020 s https://www.gov.si/assets/organi-v-sestavi/URSIKS/Dokumenti/Letna-porocila-/Letno-porocilo-2011.pdf
56. UIKS. (2018). *Letno poročilo 2018*. Ljubljana: Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij. Pridobljeno 28. 4. 2020 s http://www.mp.gov.si/si/o_ministrstvu/ursiks_organ_v_sestavi/dokumenti/letna_porocila/
57. UIKS. (2019). *Zaporska statistika*. Pridobljeno 26. 4. 2020 na http://www.mp.gov.si/si/o_ministrstvu/ursiks_organ_v_sestavi/dokumenti/zaporska_statistika/
58. Vodopivec, K. (1992). O vlogi strokovnega osebja v kaznovalnih ustanovah. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 43(1), 3–12.
59. *Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS)* (2000). Ur. l. RS 22/00.
60. *Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS)* (2006). Ur. l. RS 110/06.
61. *Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS)* (2018). Ur. l. RS 11/18.
62. *Zakon o kazenskem postopku (ZKP UPB8)* (2012). Ur. l. RS 32/2012.
63. Zebec Koren, M. (1992). Kje zgreši resocializacija? *Penološki bilten*, 10(1/2), 26–36.
64. Zebec Koren, M. (1993). Kako (tudi) misliti resocializacijo? *Časopis za kritiko znanosti*, 21(156/157), 65–82.
65. Žišt, D. (2002). Problematika resocializacije obsojenih oseb, V M. Pagon, (ur.): *Dnevi varstvoslovja*. *Tretji slovenski dnevi varstvoslovja. Zbornik prispevkov* (str. 79). Bled: Visoka policijsko-varnostna šola.
66. Žišt, D. (2008). *Utrinki iz življenja za rešetkami*. Maribor: ČZP Večer, d. d. Pridobljeno 4. 4. 2020 s https://www.dnevnik.si/1042229170/kronika/1042229170

8 PRILOGE

8.1 Priloga A: Intervjuji

Intervju 1- povratnica PA, starost: 32

1. Zanima me zakaj ste povratnica? Kaj je tisti dejavnik, zaradi česar ste se vrnili nazaj v zapor? Odgovorila mi je, da je tukaj zaradi kraje. Vsakič je isti dejavnik, zaradi česar pride na prestajanje kazni. Tokrat je tukaj tretjič (PA1). Dejala mi je, da vsakič manj ukrade, a dobi vedno daljšo kazen, da ne razume te logike sodstva.

2. Ali se vam zdi, da vam osebje zapora – bolj ozko – socialna služba – nudi zadostno pomoč na prehodu? Dejala je, da če pogleda s širšega vidika, da ja, da naredijo nekaj za njih, da ne more reči, da ne dobijo nobene pomoči od njih, vendar bi si sama želela, da ne bi bila ta pomoč v 90 % samo papirologija, temveč bi jim več pomagali tudi, ko so že zunaj, da ne bi zopet zašle na stara pota. Odgovorila mi je, da v njenem primeru ni nobenega posebnega postopka, saj sama ne uživa drog, tako da je mogoče njen prehod malo lažji, saj se ji ni treba ukvarjati še s tem, vendar pa je vseeno veliko priprav, vseh razgovorov z odvetniki, s socialnimi delavci, skratka dejala je, da je kar veliko dela, vendar vse preveč samo z dokumenti, papirji, z njihovo psiho, kakor se je sama izrazila, se pa skoraj nihče v celostno ne poglobi (PA2). Dejala je še, da to nekako razume, sama ve, da so zaposlene le tri socialne delavke, njih pa je veliko in vsaka nekaj zahteva in ima svoje probleme. Drugače pa pove, da ji pripada malo več ur s socialno delavko, kjer se lahko mirno pogovori o svojih strahovih pri prehodu in se na ta način mogoče malo laže pripravi na odhod.

3. Kakšni so pogoji za prestajanje kazni? Pove, da ne najboljši (PA3). Primerja ga z moškimi zapori pri nas, *" Zakaj ni pri nas tazga luksuza, kot je na Dobu? Vsaj vsaka soba bi lahko imela svoj TV."* Doda, da je ves čas prisoten vonj po starem, saj gre za stari grad. Kar pa se tiče hrane, pove, da je zadovoljna (PA4). *"Enkrat smo same organizirale sebi koncert za 8. marec. No, pazniki so nam pomagal, itak. En od njih ma svoj bend in so prišli gor. Me smo vse okrasile, mal napekle, pa smo mele mal drugačnih par ur, kokr je ponavad. Paše"* (PA2).

4. Kaj vam hodi po mislih zadnji mesec ali zadnje tedne, ki jih preživljate v zaporu pred vašim odhodom? Dejala je, da jo najbolj skrbi, ali ji bo tokrat uspelo, da se na veliko izogne zapora. Dejala je, da čeprav ji skoraj nobeden ne verjame, tudi njej ni lahko in bi si želela, da se ji ne bi bilo treba več vračati, ampak je to zelo težko, saj ne dobi prav ustrezne pomoči, ko je enkrat zunaj. Dejala je, da ima sicer moža, ki ji zelo stoji ob strani – ob tem je dodala še, da ne ve, kako bi preživela brez njegovih rednih obiskov (PA5), saj je on tisti, ki ji vliva močno voljo, da se vsaj potrudi, ko pride iz zapora, da ne bi več kradla. Doda še, da si tudi sama zelo želi normalnega življenja, vendar je težko, saj sta oba s partnerjem brez denarja. Pove mi še, da dobi enkratno socialno pomoč, ko pride iz zapora,(PA6) kar zelo težko zadostuje za en mesec, kaj šele za kaj dlje časa, sploh pa ima problem z iskanjem službe, saj dandanes že povsod zahtevajo potrdilo o nekaznovanosti (PA7), česar pa seveda sama ne more priložiti k svojem življenjepisu.

5. Kako vaš odhod/prihod nazaj sprejemajo ostala dekleta? Pove, da se z kar veliko dekleti dobro razume in da ji zaželijo srečno pot (PA8). Pove, da verjetno mi, »zunanji ljudje«, težko razumemo, a da se dejansko med dekleti, ki so 24 ur na dan skupaj, razvije tesno prijateljstvo. Doda, da so seveda na začetku vse previdne druga z drugo, ampak zelo hitro ugotoviš, kakšna je katera. Pove, da ima eno zelo dobro prijateljico z zaporu (PA6), ki je tudi povratnica in mi z nasmeškom doda, da se z njo srečuje tukaj ali pa kar zunaj na Kongresnem trgu v Ljubljani, ko je obdobje, da sta obe svobodni.

"Veš, verjetno mi ne boš verjela, ampak edino pravo prijateljico sem spoznala ravno v zaporu, dvakrat, trikrat sva se srečale in sva se ujele. Se vidiva tud kdaj zunej." (PA6). Z nekaj dekleti se ne

razume dobro, ampak pove, da je ona bolj kot ne samotarski tip človeka, tako da se takim raje izogiba in se ne želi z njimi niti srečevati, kaj šele pogovarjati (PA8).

6. Ali ste imeli po prestani kazni težave pri zaposlitvi? Pove, da sploh ne najde zaposlitve. Da ji ni pomembno, kakšno delo bi opravljala, samo da bi imela službo (PA9). *"Lej, useen mi je, kje bom delala, ampak res rabm denar, ker drugač bom spet mogla krast. A ni namen, da po zaporu tega ne delam več? Ampak kako, če mi tolk mal pomagajo?"(PA8).*

7. Ali se v zadnjem mesecu pred vašim odhodom izvaja kakšna posebna strokovna pomoč? Če DA, katera? Ali se jih udeležujete? Pove, da ji pripada samo kašna ura več s socialno delavko oziroma pove, da pride prej na vrsto za njeno pisarno. Doda, da se teh ur zelo rada udeleži, saj meni, da različne tretmajske oblike pomoči in razni terapevtski odnosi vsaj malo pripomorejo k lažjemu prehodu (PA10).

8. Zanima me, ali imate zunaj kakšno podporo, ki vas pričaka, ko se vrnete iz zapora? Zopet omeni moža, ki je njena skala, kakor je sama dejala (PA11). Da si ne predstavlja, kako bi bilo, ko bi prišla ven in njega ne bi bilo. Da si želi, da bi se spremenila zgolj zaradi njega, saj je on še edini od njenih bližnjih sorodnikov, ki ji stoji ob strani. Pove mi, da ji je oče umrl, ko je bila še zelo majhna, mama pa se je od nje oddaljila takoj, ko je šla prvič v zapor.

9. Kaj je prva stvar, ki jo naredite, ko ste ponovno na prostosti? Vprašala me je, če mi odgovori iskreno ali ne. Seveda sem bila za iskren odgovor in povedala mi je, da ima v centru Ljubljane nek najljubši lokal, tako da se takoj, ko je možno, tja odpravi na kavico in cigareto, sama, brez moža, brez kogar koli, in si v glavi poskuša zastaviti načrte, kako bo zdaj delovala, ko je zopet zunaj in pove, da si vsakič reče, da je bila zdaj zadnjič zaprta in da ve, da ji bo tokrat uspelo, saj ima doma podporo moža in da je tudi sama dovolj močna oseba, ki se zna postaviti zase.

10. Ali v času prestajanja kazni opravljate zavodsko službo? Če da, katero? Kaj vam to pomeni? Odgovori mi, da je oddala prošnjo za delo v kuhinji, vendar je niso izbrali (PA12). Doda, da bi si resnično želela, da bi lahko opravljala službo, saj bi s tem dobila nekaj denarja, pa še čas bi ji hitreje minil.

11. Ali se zunaj izogibate dejavnikov, ki vas pripeljejo nazaj med povratnice? Kateri so ti dejavniki? Pove, da se težko izogiba trgovinam (PA13). Reče, da je mogoče njej še teže, ko pride nazaj ven, saj je skušnjava na vsakem koraku in brez trgovine težko preživimo. Pove, da se ji ni treba izogibati ljudi. Sicer doda, da kar nekaj časa nato mož hodi v trgovino, a ker sama ne dobi službe, se težko tudi ves dan zadržuje samo doma in čim se odpravi ven, se težko kontrolira. Pove, da je skušnjava že, ko stopi do trafike po cigarete, saj je kup revij pred njo. Pove mi še, kako jo najbolj jezi to, da je bila tokrat zaprta, ker je ukradla "samo" superge Salomon. Ve, da gre to tako, da prvič ukradeš največ in dobiš enotno kazen, nato ukradeš vsakič manj in dobiš daljše kazni. In da zdaj to zelo dobro razume in ima dovolj zapora in je bila tokrat zadnjič zadnjič "gor".

12. Koliko časa ste nazadnje bili na prostosti pred povratništvom? In kateri je tisti najpomembnejši dejavnik, zaradi česar ste se vrnili nazaj? Ponovno mi pove, da je pri njej kraja tista. In da je bila "zunaj" 14 mesecev, nato pa še 6 mesecev (PA14). Doda še, da se ji ne bi ponovno vse to zgodilo, če bi imela službo, saj bi si tako zapolnila čas in ne bi razmišljala o neumnostih, po vrhu vsega pa bi imela denar in bi si dejansko lahko sama kupila te ukradene salomonke. Pove, da ji mož finančno zelo težko pomaga, saj odplačuje še kredit, ki ga imata za stanovanje. *"Ja, večkrat me premagajo čustva. Rečem si, da zdej je pa res dost teh slabih stvari"* (PA13).

13. Ali se vam zdi, da je družba okoli vas tista, ki vas ponovno "prisili", da naredite novo kaznivo dejanje? Reče, da ne ve, če je v njenem primeru ravno družba tista, ampak če lahko posploši, bi rekla da ja, saj nikakor ne pride do zaposlitve (PA15). *" Js že prou vem, kako bo, ko bom pršla vn. Spet me bodo vsi postran gledal in za mojim hrbtom govoril. Noben pa ne pride do mene, da jim bi povedala svojo stran zgodbe"* (PA10). Vsi delodajalci najprej pomislijo na to, kako jih po okradla in da v njej ne vidijo dobre, pridne osebe, ki se je pripravljena potruditi za delovno mesto. Pove, da ji ni noben problem delati ne v lokalu ne kot čistilka ali kar koli drugega, vendar je nihče ne zaposli, saj jim sama ne more predložiti potrdila o nekaznovanosti. Tukaj mi začne govoriti še o

tem, kako je pred vsem tem rada delala. Da je imela dobro službo v nekem računovodskem podjetju, kjer je tri leta dobro delala, nato pa se je zgodila tista prva velika kraja, zaradi katere so jo obsodili (PA16).

14. Kakšen je po vašem mnenju cilj in učinek prestajanja kazni v zaporu? Cilj je vsekakor zmanjševanje kriminalitete, učinek pa se ji zdi bolj negativen (PA17). *" Ne vem, če bi rekla, da je učinek dober. Sej vidiš, da sem vsaj jaz že tretjič nazaj. Torej tole zaprtje ne pomaga lih najbolj, ane? Jaz sem drugače za alternativne oblike prestajanja kazni. Sploh za nas, k ne ubijamo, js nobenmu ne škodim na tak način, da se ga kokrkoli dotaknem"(PA14).*

15. Kakšen je občutek, ko se vrnete med stene zapora? Odgovori mi, da je vsakič razočarana nad sabo, ker ji ne uspe (PA18). Vsakič je njena prva misel, da tokrat pa je resnično zadnjič prišla nazaj. Pove, da ji je malo laže, ko zagleda kakšen stari obraz v zaporu, ampak da ve, da je to bolj slaba tolažba. Skoraj se že posloviva, ko doda, da jo je v resnici zelo strah vsakič, ko pride nazaj. Saj si želi, da bi bila nekdo drug in da je sama zelo čustvena oseba in da ve, da bi se njena življenjska zgodba odvijala drugače, če bi le imela službo, da bi se rešila vseh teh finančnih stisk in ji ne bi bilo treba za vsak cent prosjačiti moža, saj ve, kako težko je šele njemu. *"Spremenila se bom, vem, da se bom. Mi je zapor tudi nekej dal, vsaj mal želje po spremembi"(PA18).*

Intervju 2 – povratnica PD, starost: 26

1. Zanima me, zakaj ste povratnica? Kaj je tisti dejavnik, zaradi katerega ste se vrnili nazaj v zapor? Pove, da je bila prvič zaprta, ker je poskušala pritihotapiti begunce čez slovensko-hrvaško mejo (PD1). To je storila z nekdanjim partnerjem, ki je Srb, ker sta takrat nujno potrebovala nekaj denarja. Doda, da se tukaj ne govori o nekih bajnih vsotah, ampak ko si že tako brez denarja, ti vsak evro pride prav, sploh če gre za kakšen hiter vir zaslužka. Zdaj drugič pa je na prestajanju kazni zaradi tatvine in nedovoljene uporabe drog (PD2). Sama trdi, da je to vse skupaj povezano in da je prepričana, če se pred leti ne bi odločila za prevoz beguncev, da se zagotovo kasneje ne bi kradla in zato ne bi zapadla v droge, saj bi se gibala v popolnoma drugih krogih. Pove, da še sama ne ve, zakaj se je pred leti odločila za ilegalni prevoz beguncev čez mejo, saj ni šlo za ne vem kakšen denar, vendar ga je takrat nujno potrebovala, saj je bila že odvisnica od trave in kokaina. Doda tudi, da je večkrat poskušala tudi preprodajti drogo, pri čemur so jo dobili (PD3).

2. Ali se vam zdi, da vam osebje zapora – bolj ozko – socialna služba – nudi zadostno pomoč na prehodu? Pove, da se ji zdi, da ne. Trenutno je v zaporu 16. mesec in čez en mesec se ji izteče zaporna kazen. Pove, da dnevno dobiva odmerke metadona, vendar jo moti, ker ji zdravnik ne zaupa in ji noče zmanjševati odmerka, sama trdi, da bi bilo zanjo veliko laže, če bi jo upoštevali in bi tako že nekaj časa dobivala manjše doze metadona. Pove, da kar se tiče papirjev, ki jih morajo izpolniti ob izpustu, socialna služba naredi vse, kar lahko in da jim pri tem resnično pomagajo in svetujejo (PD4), hkrati pa dodaja, da so za take stvari odvetniki in da naj se socialne delavke raje ukvarjajo s tem, kako njim omogočiti več svetovanja in pogovora. »*A niso za to odvetniki? Socialna se loh mal več pogovarja z mano, ko mam probleme. Sicer so vse super, pridne, sam js jih rabm, ko imam problem, ne ko ga je že konc"* (PC7). Želi si, da bi imela na voljo več ur za pogovor z nekom nevtralnim in v tem trenutku mi pove, da ko je slišala, da želi neka nevtralna oseba z njo opraviti intervju, ni niti za sekundo pomislila, da se ga ne bi udeležila. Pove, da pogreša pogovor, saj se z ostalimi zapornicami niti ne razume preveč dobro, saj ve, da je sama zelo konfliktna oseba in deluje po principu »napad je najboljša obramba«, saj meni, da le na tak način tukaj laže preživiš.

3. Kakšni so pogoji za prestajanje kazni? Pove, da se ji zdijo bolj slabi kot dobri. Doda, da je sama v sobi, kjer jih je deset (PD5). Zavije z očmi in me pogleda, češ saj sama dobro veš, kako je, če je na kupu deset "bab". Najbolj jo moti, da je ves čas prisoten vonj po starem, vlagi. Hkrati pa doda, da se na vse navadiš in da je vsaj hrana dokaj okusna. Všeč so ji avtomati za kavo, saj brez te, pravi, ne bi mogla živeti (PD3). *"Vsaj avtomate mamo, da grem loh po kavo. Sicer ni najboljša, je pa."*

4. Kaj vam hodi po mislih zadnji mesec ali zadnje tedne, ki jih preživljate v zaporu pred vašim odhodom? Pove, da predvsem strah. Saj je bilo dovolj, da je trenutno drugič zaprta (PD7). Ve, da nikoli več ne bo ponovila ilegalnega prevoza, se pa boji, kako bo z drogo. Tukaj mi pove, da je v zaporu veliko več droge, kot si mi zunanji ljudje mislimo, da je je. Doda sicer, da sama ni nikoli v tem času, ko je zaprta, ponovno vzela kar koli drugega kot metadon, saj si želi urediti življenje, ko se vrne domov. *"Velik jokam, ko sem tuki gor, mogoče mam depresijo, sej ne vem. Ampak je težko, čeprou si vi, ki ste zuni, mislte o nas, da nam je za use useen. Ni res to"* (PD11). Pove mi še, da se bo vrnila domov k materi in očetu, saj je stara šele 26 let in nima partnerja, otrok niti lastnega doma (PD8).

5. Kako vaš odhod/prihod nazaj sprejemajo ostala dekleta? Pove, da se ji zdi, da je veliki večini tukaj vseeno za ostale in da samo skomignejo z rameni. Začuti, da je mogoče kakšna ljubosumna, vendar le za kratek čas in se nato vsaka briga zase (PD9). Doda tudi, da se niti sama noče pretirano vezati na nobeno, saj vsakič upa, da je zadnjič dobila zaporno kazen. Pravi tudi, da se nerada spravlja v konflikte, tako da se poskuša čim bolj izogibati drugim in se brigati zase.

6. Ali ste imeli po prestani kazni težave pri zaposlitvi? Pove, da ja, ker povsod zahtevajo potrdilo o nekaznovanosti PD10), ki ga ona seveda ne more dobiti. Ko je prvič zaključila s prestajanjem kazni, je dobila službo v nekem podjetju, kjer je bila čistilka za kratek čas. *"Sej vem, dobila bom nekoč neko službo, ampak vsi vemo, kakšna bo. Čistilka bom. Pa mam diplomo, sam me itak vsi zunej obsojajo"(PD8).*

7. Ali se v zadnjem mesecu pred vašim odhodom izvaja kakšna posebna strokovna pomoč? Če DA, katera? Ali se jih udeležujete? Odgovori mi, da pri njej, ker je uporabnica prepovedanih drog, dobi več kontrole s strani zdravnikov, tudi več terapevtskih ur, vendar doda, da se sama za svoje pojme dobro drži in da ne bi potrebovala vsega tega (PD11). Doda, da nima izbire in se vsega tega mora udeleževati in da niti ni tako slabo, saj na tak način hitreje mineva čas.

8. Zanima me, ali imate zunaj kakšno podporo, ki vas pričaka, ko se vrnete iz zapora? Pove, da jo doma čakata starša in dve mlajši sestri (PD12). Doda, da je oče ni nikoli v času prestajanja kazni obiskal, mama pa je redno hodila k njej, saj sta bili že vedno zelo povezani in da je mama tista, zaradi katere si želi, da bi se spremenila in spravila v red svoje življenje, saj se zaveda, da je še zelo mlada in jo še marsikaj čaka.

9. Kaj je prva stvar, ki jo naredite, ko ste ponovno na prostosti? Pove mi, da prvič ni imela nobenega posebnega "obreda", niti ni pričakovala, da se ji bo zaporna kazen ponovila, sicer zaradi drugih dejavnikov, pa vendar tudi tokrat ne razmišlja o tem. Pove pa, da zelo pogreša svojo psičko in da bo verjetno ona tista, ki jo bo prvo objela.

10. Ali v času prestajanja kazni opravljate zavodsko službo? Če da, katero? Kaj vam to pomeni? Pove, da ne, ker ne izpolnjuje pogojev, da bi lahko opravljala to službo (PD13). Nato sem jo vprašala, kakšni so ti pogoji, in je dejala, ker je odvisnica, nima nobenih možnosti, da bi dobila zavodsko službo, saj je preveč povpraševanja za delo in imajo zato "ta čiste" prednost pred njo.

11. Ali se zunaj izogibate dejavnikov, ki vas pripeljejo nazaj med povratnice? Kateri so te dejavniki? Pove, da mi resnično ne more dobro odgovoriti na to vprašanje, saj njen razlog za zaprtje tokrat odstopa od prvega. Doda, da pa se bo definitivno tokrat izogibala stare družbe, ki jo je spravila na to slabo pot, ker si ni želela izstopati in ker so bili po njeno oni takrat edini, ki so jo dobro razumeli (PD14). " *Veš bojim se, nočem it nazaj po stari poti, vem, da ni pravilna"(PD10).*

12. Koliko časa ste nazadnje bili na prostosti pred povratništvom? In kateri je tisti najpomembnejši dejavnik, zaradi česar ste se vrnili nazaj? Pove, da je bila zunaj le osem mesecev. Doda, da se je vrnila nazaj, ker so jo ujeli pri tatvini denarja v trgovini, saj ga je nujno potrebovala za drogo (PD15).

13. Ali se vam zdi, da je družba okoli vas tista, ki vas ponovno "prisili", da naredite novo kaznivo dejanje? Odgovarja mi, da po njeno ja (PD16). Da se je treba slabih ljudi okoli sebe znebiti, vendar je to zelo težko, saj do takih ljudi kljub vsemu čutiš neko navezanost. *"Čez 38 dni grem*

končno ven iz zapora, moj odmerek pa je isti, kot je bil na začetku. Zdej mi pa povej, kako nej se zunaj držim stran od slabih navad, če mi že tukej ne zaupajo in ne verjamejo vame?"(PD13).

14. Kakšen je po vašem mnenju cilj in učinek prestajanja kazni zapora? Pove, da se ji zdi, da je cilj, da te kaznujejo na način, ki človeka najbolj boli in to je odvzem svobode. Ko jo vprašam za učinek zapora, se malo nasmehe in doda nekaj v smislu, da se pogovarjam s povratnico, torej si lahko učinek zapora razložim sama (PD17). Sama se je tukaj oprla še na njeno splošno počutje med prestajanjem kazni, pove mi, da se počuti dobro, da včasih pogreša pogovore z nekom od zunaj, z nekom, ki te ne pozna in nate ne gleda zgolj kot na zapornico, ampak na človeka. "*Sklepam, da je učinek dober, sej res MN že kr neki časa nisem vidla kle gor"(PD14).*

15. Kakšen je občutek, ko se vrnete med stene zapora? Pove, da je grozno (PD18). Sploh zato, ker se tokrat niti ni zavedala, kaj se dogaja, saj je bila v groznih mukah, ker je droga začela popuščati, zavedala pa se je ravno toliko, da je vedela, kaj jo čaka, vendar sama zase pravi, da je borka in da je vedela, da bo zdržala. Doda, da ko si enkrat zaprt nazaj, se človekova mentaliteta popolnoma spremeni. Da začneš ceniti popolnoma drugačne oblike vrednot in da šele takrat spoznaš, kaj pomeni, če si svoboden.

"Želim si ven, želim si spremembe, ampak brez tega, da ne bodo upošteval mojega mnenja, ne verjamem, da bomo kej dost dosegli. Jezi me, da me štejejo kot XY, ona je velik hujši primer kokr js."(PD15).

Intervju 3 – povratnica PC, 42 let

1. Zanima me, zakaj ste povratnica? Kaj je tisti dejavnik, zaradi katerega ste se vrnili nazaj v zapor? Odgovori mi, da zaradi finančne goljufije. Da se je to sedaj zgodilo že tretjič, ampak da jo je tokrat resnično izučilo, saj ji je mož dal ultimat, da je tokrat zadnjič in da je ne bo večno čakal, da se spravi v red. Pove mi, da je samostojna podjetnica in da jo je življenjska situacija prisilila v kaznivo dejanje. Doda, da jo doma čaka družina, poleg že omenjenega moža ima še dva mladoletna otroka (PC1). Nato mi je začela pripovedovati o svojih dveh hčerkah, kako zelo ju pogreša in da komaj čaka, da se lahko vrne v njun objem, hkrati pa, da jo skrbi, kako bo vse to vplivalo nanju v prihodnosti, saj sta v takih letih, ko se že dobro zavedata nastale situacije in razmišljata s svojo glavo, prav tako pa nanju vpliva tudi družba, ki ve, kaj počne njuna mami.

2. Ali se vam zdi, da vam osebje zapora – bolj ozko – socialna služba – nudi zadostno pomoč na prehodu? Pove, da se ji zdi, da ja. Omogočajo jim pogovore, različne tretmajske oblike pomoči, ves čas jim je na voljo zavodski zdravnik. Pove tudi, da se jih veliko vključuje v razne dejavnosti, ki jih organizira vodstvo zapora (PC2). Sama je "upraviteljica" knjižnice, ki jim je tudi ves čas na voljo. Pove, da jim organizirajo veliko delavnic, kjer lahko ustvarjajo, izdelujejo, šivajo. Zdi se ji, da tudi služba v zaporu – kuharica, delo v pralnici – na neki način omogoča lažji prehod nazaj v skupnost, saj delaš po osem ur, tako kot zunaj. Res je, da sicer za minimalno plačilo in da ne more delati vsaka, vendar pravi, da si s tem vsaj malo povezan s starim načinom življenja, če si tudi prej hodil v službo. Pove mi še, kakšni so postopki v zadnjih tednih, ko se izteka kazen. *"Vse lepo in prou, jaz vem, da nam hočjo pomagat, sam te papirje loh tud sama odnesem"(PC7).* Odgovori mi, da je predvsem več pogovorih ur s socialnimi delavci (PC3).

Veliko pa morajo narediti tudi same pri sebi in doda, da včasih se ravno v zadnjih dneh najraje umakne od ostalih, če je to le mogoče v zaporu, in da razmišlja, kako bo zdaj preživela družino s podjetjem, ki ga ima, da ji zopet ne bi bilo treba v rdeče številke oziroma ne bo spet prisiljena v nezakonite finančne goljufije.

3. Kakšni so pogoji za prestajanje kazni? Zdijo se ji slabi, vsaj kar se fizično tiče same stavbe, saj je zelo stara, tako da je ves čas prisoten neprijeten vonj. "*Vem, da sem v zaporu, ampak ali nisem tudi jaz človek? Kdo pa ma rad vlago in smrad?"* (PC4). Pove, da je hrana okusna (PC5) in da je izjemno zadovoljna z zaposlenimi v zaporu (PC6). Doda, da se dobro razume z vsemi pazniki,

socialnimi delavkami in ostalimi zaposlenimi. Všeč ji je dejstvo, da zapor omogoča tudi delo za plačilo.

4. Kaj vam hodi po mislih zadnji mesec ali zadnje tedne, ki jih preživljate v zaporu pred vašim odhodom? Pove, da razmišlja samo o družini, kar pa pravi, da tako ali tako počne ves čas, saj izjemno pogreša svoji hčerki. Doda, da je sama človek, ki ima vedno rad stvari vsaj malo splanirane vnaprej, tako da si poskuša ustvariti nekakšen grobi načrt, ki bi se ga rada držala, ko bo zopet zunaj.

5. Kako vaš odhod/prihod nazaj sprejemajo ostala dekleta? Zdi se ji, da je to taka populacija ljudi, kjer se vsaka bolj ali manj ukvarja sama s seboj in velika večina ti seveda odhoda ne privošči, tiste, s katerimi pa se dobro razume, ji pa to seveda privoščijo (PC7) in vedno cinično dodajo, da upajo, da se tokrat zadnjič vidijo v zaporu.

6. Ali ste imeli po prestani kazni težave pri zaposlitvi? Pove, da ne, saj je samostojna podjetnica, vsekakor pa je izgubila velik del dohodka (PC8). *" Sej vem, da se bom že nekako postavla nazaj na svoje noge, vem pa, da bo to tok težko, ker je moje podjetje moj edini vir dohodka, zdej sm pa itak spet ful zgubila"(PC8).*

7. Ali se v zadnjem mesecu pred vašim odhodom izvaja kakšna posebna strokovna pomoč? Če DA, katera? Ali se jih udeležujete? Pove, da ni bistvene razlike, da so jim strokovni delavci ves čas na voljo, po svojih zmožnostih seveda (PC9), saj jih je po njenem mnenju zaposlenih premalo. Omogočajo jim veliko pogovorih ur, več poudarka dajo na samem prehodu nazaj v skupnost, pomagajo jim pri izpolnjevanju raznih dokumentov. Doda, da je včasih najboljše od vsega, da se lahko z nekom pogovori, izrazi svoje strahove, saj ve, da so strokovni delavci tukaj zato, da jih včasih samo poslušajo in nič ne komentirajo.

8. Zanima me, ali imate zunaj kakšno podporo, ki vas pričaka, ko se vrnete iz zapora? Tukaj zopet omeni svojo družino, moža in dve hčerki. Pove, da ima tudi dobre odnose s svojimi straši in da ve, da jo zunaj čakajo pravi prijatelji, ki ji stojijo ob strani (PC10). Pove mi tudi, da jo je mož ves čas zaporne kazni obiskoval, da pa pogreša svoji hčerki, ki ju ni videla, od kar je v zaporu, saj ju mož ni želel pripeljati. Doda, da to razume, vendar ju vseeno neizmerno pogreša. *"Pogrešam ju in hudo mi je, če pomislm, kako onedve trpita zaradi mene, ker si lahko samo predstavljam, kaj govorijo sošolci njima o men"(PC9). Če nimaš zunej nobenga, ki bi te čakal, al pa da te noben ne pride pogledat v času obiskov … zmeša se ti, veš. Ker ti dajo neko voljo, da se boriš, če ne zase, se pa za njih. Sploh, če so to tvoji otroci, k veš, da te še rabjo. Rabjo mamico"(PC9).*

9. Kaj je prva stvar, ki jo naredite, ko ste ponovno na prostosti? S solzami v očeh mi odgovori, da komaj čaka, da bo videla svoji hčerki in ostalo družino. Potem si počasi želi spet oditi v svojo pisarno, poskušati ponovno zagnati podjetje tako, kot je prav, želi si, da bi se končno znebila rdečih številk in mi pove, da se je že odločila za svetovanje za vodenje podjetja.

10. Ali v času prestajanja kazni opravljate zavodsko službo? Če da, katero? Kaj vam to pomeni? Pove, da je upraviteljica knjižnice (PC11). *" Lej, koristna sm. Trudm se. Baje to šteje, baje bodo to opazil tisti, k morjo to opazt. Sicer se vprašam včasih, kdaj bo to. Pa še čas mi gre hitrej, pa tud berem rada, zato mi je knjižnica kr ok, da se lahko vsaj mal umaknem od ostalih" (PC10).* Sama izredno rada bere, tako da je to kot naročena služba zanjo. Pove, da je ta služba zanjo tukaj rešitev, saj hitreje mineva čas, počne nekaj, kar jo veseli in hkrati se s to službo počuti koristno in vsaj malo je podobno zunanjemu življenju. Pove, da je sama "deloholik" in da si ne predstavlja, da ne bi bila izbrana za službo v zaporu, saj bi se ji kazen še toliko bolj vlekla, saj je vedno navajena delati, da je zato tudi ustanovila svoje podjetje, vendar se je vmes zgodilo veliko nepričakovanih, slabih dogodkov.

11. Ali se zunaj izogibate dejavnikov, ki vas pripeljejo nazaj med povratnice? Kateri so ti dejavniki? Pravi, da ja (PC12). Da se nikoli ni želela vračati nazaj, vendar enostavno tempo življenja ne dopušča druge možnosti, če želi preživeti družino. Pove mi, da je mož invalidsko upokojen in je ona edina, ki lahko preživlja družino. Pove mi tudi, da je velik problem v tem, da je na začetku njeno podjetje odlično začelo, imeli so ogromno denarja, zato so se naučili živeti razkošno. Potem je začelo podjetje izgubljati na vrednosti, njihov življenjski slog pa je bil še vedno razkošen. Pove, da je to

izgubo skrivala pred družino in je na skrivaj na ilegalne in goljufive načine poskušala rešiti podjetje. *"Če bom zdele šla spet nazaj gor, ne vem, ne vem, kaj bo z mano. Nočem bit sama"(PC10).*

12. Koliko časa ste nazadnje bili na prostosti pred povratništvom? In kateri je tisti najpomembnejši dejavnik, zaradi česar ste se vrnili nazaj? Pove, da je bila prvič zunaj skoraj tri leta, nato pa le sedem mesecev. Doda, da zopet zaradi finančne goljufije (PC13).

13. Ali se vam zdi, da je družba okoli vas tista, ki vas ponovno "prisili", da naredite novo kaznivo dejanje? Trdi, da ja (PC14). Ker se ji zdi, da Slovenija kot država ne stoji dovolj ob strani samostojnim podjetnikom.

14. Kakšen je po vašem mnenju cilj in učinek prestajanja kazni zapora? Da te zaprejo, ker storiš nekaj slabega, vendar velikokrat ne preverijo zgodbe v celoti (PC15). Sama zase trdi, da je dobra oseba, ki je bila prisiljena storiti slabo dejanje, ker so jo razmere prisilile v to. Pove, da v njenem primeru ni ona edina kršiteljica, da so nad njo ljudje, ki so storili veliko hujšega, ampak so vplivnejši in njim se ni zgodilo nič. Glede učinka zapora pa se ji zdi, da je dokaj pozitiven, če ga le oseba sama tako tudi vzame. Pove, da se je potrebno tudi sam pri sebi izjemno potruditi, da bo učinek zapora takšen, kot mora biti – nikoli več priti nazaj (PC16).

15. Kakšen je občutek, ko se vrnete med stene zapora? Pove, da je to pravzaprav občutek, ki ga ne more nikakor razložiti. Doda, da je predvsem razočaranje nad samim seboj, ker se trudiš, delaš, poskušaš rešiti družino, pa ne znaš, ne zmoreš. Čutiš, da si razočaral družino, bližnje (PC17). Še enkrat doda, da je to občutek, ki ga ne zna opisati z besedami.

Intervju 4 – povratnica PB, starost: 46

1. Zanima me zakaj ste povratnica? Kaj je tisti dejavnik, zaradi katerega ste se vrnili nazaj v zapor? Odgovori mi, da je tukaj zaradi zlorabe negotovinskega plačilnega sredstva. Tukaj je tretjič (PB1).

2. Ali se vam zdi, da vam osebje zapora – bolj ozko – socialna služba – nudi zadostno pomoč na prehodu? Pove mi, da se ji zdi, da je dovolj pomoči in vedno dobi možnost pogovora s socialno delavko, če ga le potrebuje (PB2). Da ji stojijo ob strani, tudi če si želi pogovora samo zaradi strahu, ki ga skriva v sebi. Doda, da je včasih samo zelo neprijetno, ker je potrebno nekoliko dlje časa čakati, da prideš na vrsto za pisarno socialne delavke, da morajo oddati listek s prošnjo, vendar včasih, ko pride na vrsto, že pozabi, zakaj je v resnici oddala listek za pogovor.

3. Kakšni so pogoji za prestajanje kazni? Pove, da je zapor star, da ji smrdi in da ve, da je tukaj po svoji krivdi, ampak da se ji zdi, da bi si vseeno zaslužile sobe, kjer bi jih bilo manj skupaj. sama je v sobi, kjer jih je deset (PB3).

Da sicer jim je omogočeno, da se za nekaj časa umaknejo na dvorišče, ki pa je zopet zelo majhno in težko najdeš kotiček, kjer si čisto sam. *"Rada sem kdaj pa kdaj sama, sama s svojimi mislimi in hočem bit zunaj, na zraku, ja, imamo dvorišče, je super, da gremo lahko ven, ampak še vedno nisi čisto sam, vedno kakšna pride zravn."* Pove mi, da se ji zdi hrana dobra, da je dokaj raznolika (PB4). Omeni mi, da je poskrbljeno, da jim ni preveč dolgčas med prestajanjem kazni, da jim organizirajo razne delavnice, kjer lahko izdelujejo razne izdelke, tudi veliko šivajo. Sama pa se najbolj navdušuje, ko imajo organizirane okrogle mize na določeno temo, kjer lahko prosto debatirajo in lahko jasno in glasno izraža svoja mnenja. Doda, da se je v času prestajanja kazni tudi marsikaj naučila, saj je sodelovala pri organizaciji različnih prireditev, ki ji organizirajo skupaj z ostalimi zapornicami, in sodeluje tudi v delavnicah, kjer ročno ustvarjajo oziroma šivajo oblačila in torbice. Nato mi pokaže na svoje hlače in pove, da si je te zašila sama. Dodaja, da tega zunaj zapora zagotovo ne bi naredila, tukaj pa te okoliščine dejansko prisilijo, da počneš oziroma, da si "vzameš čas" še za nekaj, za kar si verjetno zunaj sten zapora ne bi, saj bi se ti zdelo, da izgubljaš čas.

4. Kaj vam hodi po mislih zadnji mesec ali zadnje tedne, ki jih preživljate v zaporu pred vašim odhodom? Na kratko mi odgovori, da same skrbi. Ve, da jo zunaj čaka težka finančna situacija, iz katere preprosto ne vidi izhoda, saj je ostala sama, brez moža, ki jo je zapustil že pred leti. Otrok nikoli ni imela.

5. Kako vaš odhod oziroma prihod nazaj sprejemajo ostala dekleta? Pove, da se z nekaterimi dekleti dobro razume in da so vesele, da ali pride nazaj ali pa gre ven (PB5). Doda še, da se je v zaporu treba med seboj povezovati, »saj ena krije hrbet tebi in ti njej«. Omeni, da se z eno zapornico nikakor ne razume, da se vedno vsaj besedno sporečeta, če se zagledata, tako da ju pazniki vedno poskušajo držati na varnostni razdalji, če gre program tako, da se slučajno srečata (PB6). *" Ne prenesem je, vedno hoče bit neki pametne in ona vse ve in zna'(PB6).* Omeni tudi, da se dobro razume s pazniki. *"Če se hočeš paznikom mal priliznit, jim v kantini kupiš čips al pa čokolado, so čist srečni. Mogoče pa bo kdaj kakšen plus od tega, kdo ve?"(PB7)*

6. Ali ste imeli po prestani kazni težave pri zaposlitvi? Odgovori, da ja, da povsod zahtevajo potrdilo o nekaznovanosti (PB8). Doda, da je imela včasih zelo dobro službo v eni izmed slovenskih bank, ki si jo želi nazaj, vendar ve, da se to verjetno nikoli ne bo zgodilo.

7. Ali se v zadnjem mesecu pred vašim odhodom izvaja kakšna posebna strokovna pomoč? Če DA, katera? Ali se jih udeležujete? Pove, da jim nudijo različne tretmajske oblike pomoči, vendar sama v tem vidi bolj kot ne izgubo časa, čeprav priznava, da ji včasih paše, da se z nekom dokaj nevtralnim pogovarja (PB8). Na koncu doda, da vidi smisel v tem, ampak da smo tako in tako vsi ljudje taki, da ponujeno pomoč teže sprejmemo. Dodaja, da jo motijo predvsem urniki, saj se ti tretmaji in ostale oblike pomoči vedno izvajajo ob določenih dnevih, urah, včasih pa, doda, kriza nastopi naslednji dan, ko nima možnosti pogovora z nobenim, saj se urniki prekrivajo. Hkrati pa tudi dodaja, da razume, da je taka situacija, saj imajo zaposlene le tri socialne delavke, kar je veliko premalo, vendar ve, da smo v Sloveniji, kjer je situacija pač takšna, kot je.

8. Zanima me, ali imate zunaj kakšno podporo, ki vas pričaka, ko se vrnete iz zapora? Pove, da ima sicer še oba starša in brata, s katerim se relativno dobro razume. Pove, da zelo pogreša svojega moža, ki jo je pred leti zapustil (PB9), hkrati pa dodaja, da ga popolnoma razume, češ kdo pa bi bil z žensko, ki je tolikokrat v zaporu in se nikakor ne postavi na svoje noge.

Začne mi govoriti še o tem, da tudi njen mož v celi zgodbi ni čisto nedolžen in da je bil on tisti, ki je dal pred leti idejo za finančno zlorabo, vendar se je on še pravi čas umaknil, da ni čutil nobenih pravnih posledic, sama pa je še kar nadaljevala pri prvotnem načrtu, čeprav je šlo dokaj hitro že vse narobe.

9. Kaj je prva stvar, ki jo naredite, ko ste ponovno na prostosti? Pove, da ne naredi nič posebnega. Obišče starše in brata z družino. Vedno poskuša poklicati bivšega moža, ki pa ji ne vrača klicev. Dodaja, da je to, da sta z možem prekinila stike, na določene trenutke celo veliko huje kot samo prestajanje zaporne kazni, saj dodaja, da sta se pred vsemi temi slabimi zadevami zelo dobro razumela. Pove, da najbolj pogreša pogovor z njim.

10. Ali v času prestajanja kazni opravljate zavodsko službo? Če da, katero? Kaj vam to pomeni? Pove, da dela v kuhinji. Da zelo rada opravlja to delo, saj čas hitreje mine, hkrati pa se počuti koristno in nekaj malega zasluži, da si lahko kaj privošči v kantini ali na avtomatih (PB10). Dodaja, da si trenutno ne predstavlja, da ne bi mogla več opravljati tega dela, saj jo delo nekako spominja na zunanji svet. *"To, da sm dobila službo tukaj in da lahko delam kot kuharica, ti ubistvu sploh ne znam povedat, kok sem tega vesela. Vsaj mal me spominja na dom, na lajf zuni"(PB10).*

11. Ali se zunaj izogibate dejavnikov, ki vas pripeljejo nazaj med povratnice? Kateri so te dejavniki? Nasmehne se in doda, da očitno zelo slabo, če vedno znova in znova dela iste napake (PB11), čeprav so bolj ali manj iz prisilne oblike po biološkem preživetju, ne pa zato, da bi komur koli želela kaj slabega ali da bi koga namenoma oškodovala.

12. Koliko časa ste nazadnje bili na prostosti pred povratništvom? In kateri je tisti najpomembnejši dejavnik, zaradi česar ste se vrnili nazaj? Pove, da je zopet tukaj zaradi zlorabe

negotovinskega plačilnega sredstva in da je bila med prvim in drugim prestajanjem kazni zunaj 25 mesecev, med drugim in tretjim prestajanjem kazni pa je bila zunaj le 9 mesecev (PB12).

13. Ali se vam zdi, da je družba okoli vas tista, ki vas ponovno "prisili", da naredite novo kaznivo dejanje? Odgovori mi, da verjetno ne (PB13). Da se ona sama zavestno odloči za to, vendar vseeno pa neki majhen delež družbe vpliva na to, saj v družbi moraš vedno nekako izstopati in izgledati, kako veliko denarja in kakšen vpliv imaš.

14. Kakšen je po vašem mnenju cilj in učinek prestajanja kazni zapora? Pove, da cilj je zagotovo, da bi se zmanjšalo število kaznivih dejanj. Glede učinka pove, da se ji zdi, da se je iz leta v leto povratništvo zmanjševalo, saj opaža, da se veliko deklet, ki so bile že dvakrat, trikrat na prestajanju kazni, ne vrne več, po čemer sklepa, da ima prestajanje kazni pozitiven učinek na zmanjševanje zaporništva (PB14).

15. Kakšen je občutek, ko se vrnete med stene zapora? Pove, da zelo grozen, da se počutiš zelo ponižano. Sama je vedno bolj razočarana sama nad sabo in velikokrat sploh ne vidi več, zakaj bi se še trudila za karkoli (PB15). Hkrati pa dodaja, da se nikoli v življenju ne predaja v nobeni situaciji in da tudi v tem primeru ve, da se bo rešila vseh teh slabih pritiskov in navad in da bo nekoč tudi sama lahko polno zaživela tako, kot si je vse življenje predstavljala, da bo našla dobrega moža, saj ve, da z bivšim možem nima več prihodnosti, vendar si tega kar nekako ne prizna in včasih še vedno sanjari o njem, sploh med prestajanjem kazni, saj ima veliko časa, ker morajo ob 22. uri ugasniti luči, sama pa ne more hitro zaspati, tako da takrat pride čas, ko lahko razmišlja o svojih stvareh, o svojem življenju. *"Jaz sem ful rada hodila v hribe. Tuki je moj hrib na slikcah. Še sreča, da mam eno sliko pri sebi v denarnici, ko sem pred leti bila na Komni"(PB18).*

8.2 Priloga B: Kodiranje

Št. izjave	Oznaka posameznih enot (PA, PB, PC, PD)	Enote kodiranja	Pojem	Kategorije
	1.	**Starost povratnice**	**Starost**	**OPIS PROBLEMATIKE**
PA1	PA	32	zgodnja odrasla doba	
PB1	PB	46	srednja leta	
PC1	PC	42	srednja leta	
PD1	PD	26	zgodnja odrasla doba	
	a.)	**Vrsta kaznivega dejanja**	**Trenutna vrsta kaznivega dejanja**	**OPIS PROBLEMATIKE**
PA2	PA	tatvina	kaznivo dejanje zoper premoženje	
PB2	PB	zloraba negotovinskega plačilnega sredstva	kaznivo dejanje zoper gospodarstva	
PC2	PC	finančna goljufija	kaznivo dejanje zoper premoženje	
PD2	PD	tatvina, ilegalen prevoz, zloraba prepovedanih substanc in preprodaja	kaznivo dejanje zoper človekovega zdravja	
	b.)	**Vrsta kaznivega dejanja pri prejšnjem prestajanju**	**Vrste preteklih kaznivih dejanj**	**OPIS PROBLEMATIKE**
PA3	PA	tatvina	kaznivo dejanje zoper premoženje	
PB3	PB	zloraba negotovinskega plačilnega sredstva	kaznivo dejanje zoper gospodarstva	
PC3	PC	finančna goljufija	kaznivo dejanje zoper premoženje	
PD3	PD	ilegalen prevoz beguncev čez mejo	kaznivo dejanje zoper človekovo zdravje	
	c.)	**Skupek kaznivih dejanj**	**Vrsta povratništva**	**OPIS PROBLEMATIKE**
PA3	PA	tatvina 3-krat	specialno povratništvo	
PB3	PB	zloraba negotovinskega plačilnega sredstva 3-krat	specialno povratništvo	
PC3	PC	finančna goljufija 3-krat	specialno povratništvo	

Št. izjave	Oznaka posameznih enot (PA, PB, PC, PD)	Enote kodiranja	Pojem	Kategorije
PD3	PD	ilegalen prevoz 1-krat tatvina, zloraba drog, preprodaja prepovedanih drog 1-krat	večkratno povratništvo	
	d.)	**Dolžina "svobode" med vrnitvijo nazaj v zapor**	**daljše ali krajše obdobje med samimi prehodi**	**OPIS PROBLEMATIKE**
PA4	PA	prvič -14 mesecev drugič – 6 mesecev	krajše	
PB4	PB	prvič – krat 25 mesecev drugič – 9 mesecev	krajše	
PC4	PC	prvič – 3 leta drugič – 7 mesecev	krajše	
PD4	PD	prvič – 8 mesecev	/	
	2.	**Pogoji prestajanja kazni**	**Bivalno stanje**	**RAZMERE IN ŽIVLJENJSKI POGOJI V ZAPORU**
PA3	PA	Primerjava z moškim zaporom-boljši; drugače bolj nezadovoljna, *"Zakaj ni pri nas tazga luksuza, kot je na Dobu? Vsaj vsaka soba bi lahko imela svoj TV."*	zadovoljivo	
PB3	PB	Želi si boljših sob-manj natrpanih; zadovoljna je z dvoriščem; *" Rada sem kdaj pa kdaj sama, sama s svojimi mislimi, in*	ustrezno	

Št. izjave	Oznaka posameznih enot (PA, PB, PC, PD)	Enote kodiranja	Pojem	Kategorije
		hočem bit zunaj, na zraku, ja imamo dvorišče, je super, da gremo lahko ven, ampak še vedno nisi čisto sam, vedno kakšna pride zravn."		
PC3	PC	Zelo nezadovoljna: "*Vem, da sem v zaporu, ampak ali nisem tudi jaz človek? Kdo pa ma rad vlago in smrad?"*	neustrezno	
PD3	PD	Preveč deklet v sobah, moti jo vonj; zelo zadovoljna z avtomati za kavo: *"Vsaj avtomate mamo, da grem loh po kavo. Sicer ni najboljša, je pa."*	zadovoljivo	
	a.)	**Ocenitev hrane**	**Ustreznost in raznolikost**	**RAZMERE IN ŽIVLJENJSKI POGOJI V ZAPORU**
PA5	PA	dobra	ustrezno	
PB5	PB	dobra, se ne ponavlja ves čas	ustrezno	
PC5	PC	dobra, raznolika	ustrezno	
PD5	PD	dobra, omeni avtomate za kavo	ustrezno	
	b.)	**Odnosi z soobsojenkami**	**Odnos**	**RAZMERE IN ŽIVLJENJSKI POGOJI V ZAPORU**
PA6	PA	Vse jo dobro sprejmejo; z eno je resnično povezana, se druži tudi izven zapora, *" Veš, verjetno mi ne*	pozitivno	

Št. izjave	Oznaka posameznih enot (PA, PB, PC, PD)	Enote kodiranja	Pojem	Kategorije
		boš verjela, ampak edino pravo prijateljico sem spoznala ravno v zaporu, dvakrat, trikrat sva se srečale in sva se ujele. Se vidiva tud kdaj zunej."		
PB6	PB	Vse jo dobro sprejmejo, le z eno se nikakor ne razume, *" Ne prenesem je, vedno hoče bit neki pametne in ona vse ve in zna."*	negativno	
PC6	PC	Vsaka se drži in briga zase	neopredeljeno	
PD6	PD	Trdi, da je ostalim vseeno, določene so ljubosumne	negativno	
	c.)	**Odnosi z zaposlenimi**	**Odnos**	**RAZMERE IN ŽIVLJENJSKI POGOJI V ZAPORU**
PA7	PA	Dobri, da se trudijo, vendar premalo socialnih delavk glede na število zapornic.	pozitiven, korekten	
PB7	PB	Zelo dobri, vedno so jim na voljo; tudi pohecajo se kdaj med seboj, *"Če se hočeš paznikom mal priliznit, jim v kantini kupiš čips al pa čokolado, so čist srečni. Mogoče pa bo kdaj*	pozitivno, zelo korektno	

Št. izjave	Oznaka posameznih enot (PA, PB, PC, PD)	Enote kodiranja	Pojem	Kategorije
		kakšen plus od tega, kdo ve?"		
PC7	PC	Premalo socialnih delavk. *"Vse lepo in prou, jaz vem, da nam hočjo pomagat, sam te papirje loh tud sama odnesem."*	zadovoljivo	
PD7	PD	Dobri, vendar si želi več socialnih delavk, saj pogreša pogovor, svetovanje. *»A niso za to odvetniki? Socialna se loh mal več pogovarja z mano, ko mam probleme. Sicer so vse super, pridne, sam js jih rabm, ko imam problem, ne ko ga je že konc."*	Pozitivno, korektno	
	3.	**Tretmajski programi, pomoč socialne delavke**	**Udeležba in učinkovitost**	**OBSEG IN UČINKOVITOST PROGRAMOV POMOČI**
PA2	PA	Vključena v projekt Človek, tečaj angleškega jezika, redno obiskuje ure pri socialni delavki; " *Enkrat smo same organizirale sebi koncert za 8.marec. No pazniki so nam pomagal itak. En od njih ma svoj bend in so prišli gor. Me smo vse okrasile, mal napekle, pa smo mele mal*	udeležena	

Št. izjave	Oznaka posameznih enot (PA, PB, PC, PD)	Enote kodiranja	Pojem	Kategorije
		drugačnih par ur, kokr je ponavad. Paše."		
PB2	PB	Le pogovorne ure pri socialni delavki	neudeležena	
PC2	PC	Projekt Človek; svetovalni pogovori	udeležena	
PD2	PD	Nikoli nič	neudeležena	
	a.)	**Učinkovitost programov pomoči?**	**Pozitivno, negativno**	**OBSEG IN UČINKOVITOST PROGRAMOV POMOČI**
PA3	PA	Svetovanje, učenje, pogovori z nevtralnimi osebami.	pozitivno	
PB3	PB	Svetovalni pogovori so zelo pomembni in koristijo.	pozitivno	
PC3	PC	Svetovalni pogovori, tretmaji so zelo učinkoviti in pomembni.	pozitivno	
PD3	PD	Izguba časa.	Nnegativno	
	b.)	**Ali opravljate zavodsko službo? Katero?**	**Pomembnost v času prestajanja kazni**	**OBSEG IN UČINKOVITOST PROGRAMOV POMOČI**
PA10	PA	Ne, si pa zelo želi.	zelo pomembno	
PB10	PB	Kuhinja. *"To, da sm dobila službo tukaj, in da lahko delam kot kuharica, ti ubistvu sploh ne znam povedat, kok sem tega vesela. Vsaj mal me spominja na dom, na lajf zuni."*	Najpomembneje v času prestajanja kazni.	

Št. izjave	Oznaka posameznih enot (PA, PB, PC, PD)	Enote kodiranja	Pojem	Kategorije
PC10	PC	Upraviteljica knjižnice. *" Lej, koristna sm. Trudm se. Baje to šteje, baje bodo to opazil, tisti, k morjo to opazt. Sicer se vprašam včasih, kdaj bo to. Pa še čas mi gre hitrej, pa tud berem rada, zato mi je knjižnica kr ok, da se lahko vsaj mal umaknem od ostalih."*	Najpomembneje v času prestajanja kazni.	
PD10	PD	Ne, ne želi.	nepomembno	
	4.)	**Zaposlovanje po prestani zaporni kazni**	**Vrsta težave**	**VPLIV IN POSLEDICE ZAPORNE KAZNI**
PA8	PA	Nemogoče je dobiti službo. *"Lej, useen mi je kje bom delala, ampak res rabm denar, ker drugač bom spet mogla krast. A ni namen, da po zaporu tega ne delam več? Ampak kako, če mi tolk mal pomagajo?"*	brezposelnost	
PB8	PB	Težko je dobiti službo.	brezposelnost	
PC8	PC	Samostojna podjetnica. *" Sej vem, da se bom že nekako postavla nazaj na svoje noge, vem pa, da bo to tok težko, ker je moje podjetje moj edini vir dohodka, zdej sm*	izguba oziroma izpad dohodka	

Št. izjave	Oznaka posameznih enot (PA, PB, PC, PD)	Enote kodiranja	Pojem	Kategorije
		pa itak spet ful zgubila."		
PD8	PD	Težko je priti do službe, vendar jo je dobila – čistilka. *"Sej vem, dobila bom nekoč neko službo, ampak vsi vemo kakšna bo. Čistilka bom. Pa mam diplomo, sam me itak vsi zunej obsojajo."*	Ko se ji izteče kazen, bo zopet brezposelna.	
	a.)	**Koga imate od bližnjih za podporo? Ali vam še vedno stojijo ob strani?**	**Podpora še vedno prisotna**	**VPLIV IN POSLEDICE ZAPORNE KAZNI**
PA9	PA	Mož ji stoji ves čas ob strani, joredno obiskuje.	drži	
PB9	PB	Straši, brat, mož se ji ne javlja več.	drži	
PC9	PC	Mož – ultimat da se kazen ne ponovi več, dva mladoletna otroka, veliko pravih prijateljev. *"Če nimaš zunej nobenga, ki bi te čakal, al pa da te noben ne pride pogledat v času obiskov…zmeša se ti veš. Ker ti dajo neko voljo, da se boriš, če ne zase, se pa za njih. Sploh če so to tvoji otroci, k veš da te še rabjo. Rabjo mamico.", " pogrešam ju, in*	drži	

Št. izjave	Oznaka posameznih enot (PA, PB, PC, PD)	Enote kodiranja	Pojem	Kategorije
		hudo mi je, če pomislm, kako onedve trpita zaradi mene, ker si lahko samo predstavljam, kaj govorijo sošolci njima o men."		
PD9	PD	Starša, dve sestri.	drži	
	b.)	**Česa vas je najbolj strah med prestajanjem kazni?**	**Težave med prestajanjem kazni**	**VPLIV IN POSLEDICE ZAPORNE KAZNI**
PA10	PA	Izguba moža, še posebej zaradi pritiska okolice. *"Js že prou vem, kako bo, ko bom pršla vn. Spet me bodo vsi postran gledal in za mojim hrbtom govoril. Noben pa ne pride do mene, da jim bi povedala svojo stran zgodbe."*	Strah pred izgubo partnerskega odnosa.	
PB10	PB	Boji se, da bi ponovila kaznivo dejanje.	Strah življenja po prestani kazni.	
PC10	PC	Da bi mož uresničil svoje ultimate in bi odšel proč od nje z obema otrokoma. *" Če bom zdele šla spet nazaj gor, ne vem, ne vem kaj bo z mano. Nočem bit sama."*	Strah pred izgubo socialne mreže in partnerskega, materinskega odnosa.	
PD10	PD	Da bi ostala čisto sama in bi ponovno zapadla	Strah pred izgubo socialne mreže in strah življenja po odpustu.	

Št. izjave	Oznaka posameznih enot (PA, PB, PC, PD)	Enote kodiranja	Pojem	Kategorije
		v droge, " *Veš, bojim se, nočem it nazaj po strani poti, vem, da ni pravilna."*		
	c.)	**Splošno počutje med prestajanjem kazni**	**Počutje**	**VPLIV IN POSLEDICE ZAPORNE KAZNI**
PA8	PA	Dobro, veliko se dogaja.	pozitivno	
PB8	PB	Dobro, saj lahko opravlja delo, kjer dobi še plačilo.	pozitivno	
PC8	PC	Se ne opredeli.	nevtralno	
PD8	PD	Dobro, čas ji mineva, čeprav ne opravlja zavodskega dela, z nobenim ne prihaja v konflikte.	pozitivno	
	d.)	**Občutenja, ko se vračate nazaj v zapor**	**Zavedanje/nezavedanje**	**VPLIV IN POSLEDICE ZAPORNE KAZNI**
PA18	PA	Razočaranje, žalost. *"Spremenila se bom, vem da se bom. Mi je zapor tudi nekej dal, vsaj mal želje po spremembi."*	zavedanje	
PB18	PB	Ponižanje, razočaranje, *"Jaz sem ful rada hodila v hribe. Tuki je moj hrib na slikcah. Še sreča, da mam eno sliko pri sebi v denarnici, ko sem pred leti bila na Komni."*	zavedanje	
PC18	PC	Ne zna opisati s svojimi	zavedanje	

Št. izjave	Oznaka posameznih enot (PA, PB, PC, PD)	Enote kodiranja	Pojem	Kategorije
		besedami, razočaranje nad samim sabo.		
PD18	PD	Grozni občutki, še posebej, če prideš nezavedno v zapor.	Nezavedanje	
	5.)	**Glavni razlog za povratništvo, največja skrb po prestani kazni?**	**Dejavniki tveganja**	**VAROVALNI DEJAVNIKI IN DEJAVNIKI TVEGANJA**
PA13	PA	Finančna stiska, mož odplačuje še kredit, strah pred tem, da ne bi dobila službe. *"Ja, večkrat me premagajo čustva. Rečem si, da zdej je pa res dost teh slabih stvari."*	Finančne težave, težave pri zaposlovanju.	
PB13	PB	Finančna stiska, prekinitev partnerskega odnosa.	finančne težave, izguba moža	
PC13	PC	Strah pred izgubo podjetja, preživetje družine,	Finančne težave zaradi izgube podjetja,	
PD13	PD	Vpliv stare slabe družbe, ponovna uporaba prepovedanih substanc. *"Čez 38 dni grem končno ven iz zapora, moj odmerek pa je isti, kot je bil na začetku. Zdej mi pa povej, kako nej se zunaj držim stran od slabih navad, če mi že tukej ne zaupajo in ne*	odvisnost, motnje čustvovanja	

Št. izjave	Oznaka posameznih enot (PA, PB, PC, PD)	Enote kodiranja	Pojem	Kategorije
		verjamejo vame?"		
	a.)	**Ali družba prisili k ponovnemu kriminalnemu dejanju?**	**Razlogi**	**VAROVALNI DEJAVNIKI IN DEJAVNIKI TVEGANJA**
PA12	PA	Da, vendar posredno, saj nikakor ne dobi zaposlitve, saj vsi posplošujejo, da jih bo takoj ukradla.	predsodek	
PB12	PB	Ne, saj se vedno sama zavestno odloči, da bo storila kaznivo dejanje.	/	
PC12	PC	Da, saj trdi, da Slovenija ne stori dovolj, da bi finančno pomagala samostojnim podjetnikom.	neodzivnost države	
PD12	PD	Da, ker se giblje v krogih, kjer se je že navezala na ljudi in težko bi živela brez njih.	navezanost na okolje	
	b.)	**Izogibanje dejavnikom, ki so vas pripeljali v zapor**	**Mnenje**	**VAROVALNI DEJAVNIKI IN DEJAVNIKI TVEGANJA**
PA11	PA	Vsak dan mora iti v trgovino, skušnjava je že trafika, kjer se ustavi za nakup cigaret.	zelo težko, nemogoče	
PB11	PB	Težko, saj je finančna stiska zelo huda.	težko	
PC11	PC	Se bo potrudila, saj ji je mož dal ultimat, da je tokrat na prestajanju kazni	zelo mogoče	

Št. izjave	Oznaka posameznih enot (PA, PB, PC, PD)	Enote kodiranja	Pojem	Kategorije
		zadnjič, drugače jo zapusti.		
PD11	PD	Trdi da bo šlo, saj si želi urediti življenje. *"Velik jokam, ko sem tuki gor, mogoče mam depresijo, sej nevem. Ampak je težko, čeprou si vi, ki ste zuni, mislte o nas, da nam je za use useen. Ni res to."*	mogoče	
	6.)	**Kakšni so cilji in učinki prestajanja zaporne kazni?**	**Mnenje o kazenski sankciji zapora**	**KAZNOVALNA POLITIKA**
PA14	PA	Cilj – zmanjševanje kriminalitete, učinek se ji zdi negativen. *" Ne vem, če bi rekla, da je učinek dober. Sej vidiš, da sem vsaj jaz že tretjič nazaj. Torej tole zaprtje ne pomaga lih najbolj, ane? Jaz sem drugače za alternativne oblike prestajanja kazni. Sploh za nas, k ne ubijamo, js nobenmu ne škodim, na tak način, da se ga kokrkoli dotaknem."*	negativno	
PB14	PB	Cilj – zmanjševanje kaznivih dejanj, učinek – pozitiven, saj se	pozitivno	

Št. izjave	Oznaka posameznih enot (PA, PB, PC, PD)	Enote kodiranja	Pojem	Kategorije
		povratništvo zmanjšuje. *" Veš, ko postaneš omejen na ta način, da ne morš na sprehod takrat k teb paše, k ne morš na kavo, ko sam hočeš…takrat pa te zadane kje si. Vsaj mene je.",*		
PC14	PC	Cilj – zdi se ji, da sodstvo vedno preveri zgodbo le iz enega zornega kota, učinek pa se ji zdi pozitiven in deluje, *"ja, bi tud rekla, da je učinek ok, sicer minimalen, ampak vseen bi nam loh kakšne alternative ponudl".*	pozitivno	
PD14	PD	Cilj, da ti vzamejo tisto, kar človeku največ pomeni-svobodo, učinek-pozitiven. "S*klepam, da je učinek dober, sej res MN že kr neki časa nisem vidla kle gor."*	pozitiven	
	a.)	**Ocenitev vpliva zaporne kazni pri zmanjševanju kaznivih dejanj**	**Vpliv zaporne kazni na kriminaliteto**	**KAZNOVALNA POLITIKA**
PA15	PA	Trdi, da je neučinkovito, saj je ponovno prišla nazaj v zapor.	neučinkovito	
PB15	PB	Trdi, da se sama zavedno odloča	Minimalen vpliv učinkovitostim	

Št. izjave	Oznaka posameznih enot (PA, PB, PC, PD)	Enote kodiranja	Pojem	Kategorije
PC15	PC	Zdi se ji da ne deluje dobro, saj nikoli sodstvo ne preverja obeh strani zgodb, v njenem primeru ni delovala sama v kaznivih dejanjih.	delna učinkovitost	
PD15	PD	Zdi se ji, da to ne deluje, kot bi moralo, vsaj kar se tiče odvisnikov. *"Želim si ven, želim si spremembe, ampak brez tega, da ne bodo upošteval mojega mnenja, ne verjamem, da bomo kej dost dosegli.", " Jezi me, da me štejejo kot XY, ona je velik hujši primer kokr js."*	Minimalen vpliv učinkovitosti.	